

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Första Kammaren. N:o 24.

Lördagen den 30 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 23 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial n:o 5, i anledning af återremiss af utskottets memorial n:o 4, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets memorial:

n:o 43, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel; och

n:o 44, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel; äfvensom

bevillningsutskottets memorial n:o 8, med förslag till ändrad lydelse af § 6 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884.

Herr greffen och talmannen tillkännagaf, att enligt en vid talmanskonferens träffad öfverenskommelse omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid Kamrarnes sammanträden onsdagen den 10 nästinstundande april.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:ris 35—37.

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af Andra Kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 32, öfver väckt förslag angående ändrad lagstiftning rörande lagfart å afsöndrad lägenhet.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 39.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående uppförande af ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m.;

2:o) angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.;

3:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter sjömannen Robert Sahlin;

4:o) med förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket;

5:o) angående jordafsöndring från kungsladugården Borgholm i Kalmar län; samt

6:o) angående lindring i villkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljadt lån å 2,000,000 kronor.

De kongl. propositionerna blefvo härefter föredragna och på begäran bordlagda.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 23 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af väckta motioner i fråga om tillskott från statsverket till lega vid anskaffande af ny soldat samt angående rätt för rust- och rothållare att bestämma formen för soldats aflöning.

1 punkten.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

2 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Af motionärerna i denna fråga hafva herr Lind blott i föregående omnämnt, men de öfriga, herrar Bergendahl och Jonsson, framhållit att vid en del regementen soldattorpen borttagits, men vid andra fortfarande bibehållits, en olikhet i förfarandet, som icke skulle öfverensstämma med en rättvis fördelning af indelningsverkets börda och därför böra ändras. Utskottet säger, att det bestrides från flera håll att rust- och rotehållarne hafva skyldighet att tillhandahålla torp, och vidare, att inom olika landsdelar vexlande uppfattning gjort sig hos vederbörande gällande, i det att flerstädes soldaterna ansetts böra hafva torp under det att å andra orter det medgifvits att aflöningen finge utgå i lön och kontant ersättning. Det vore därför bäst att rust- och rotehållarne finge öfverenskomma med soldaterna om att de gifve antingen torp eller årlig kontant lön. Så är väl emellertid icke förhållandet. Det är icke endast ett olika bruk i olika orter, utan detta är beroende på knektekontraktens ursprungliga ordalydelse. Det står i de flesta af dessa att soldaten eller ryttaren skall hafva torp, men vid vissa regementen är det icke så. Vid Dalregementet till exempel skall soldaten i ett för allt hafva 65 daler kopparmynt; der finnas inga torp. Vid Helsinge regemente skall soldaten erhålla 40 daler kopparmynt jemte föda och kläder; der har sedermera tillkommit torp; men finnas för närvarande 305 nummer utan torp. Vid Norrbottens och Vesterbottens fältjägarecorpser, Jemtlands fältjägarecorps samt norra och södra Skånska infanteriregementena skola de hafva torp, men dessa kunna utbytas mot kontant ersättning eller naturaprestationer. Det är således beroende på knektekontraktens bestämda ordalydelse och icke af befälet, som säger att rust- och rotehållarne skola göra så eller så. Det visar sig att på de ställen, der soldaterna skola hafva torp — enligt kontrakten skall det finnas 17,065 man med torp —, blott 152 äro utan torp och således 16,913 hafva torp. Deremot är en del vakanta och en del icke bebodda; der har soldaten med befälets och rotehållarnes medgifvande utarrederat torpet. De facto äro 12,000 torp bebodda vid infanteriet.

Nu ligger det naturligen i rust- och rotehållarnes intresse att taga bort torpen, ty det är ett ovisst besvär, som kännes obehagligt och tryckande. Det är tusentals småsaker, som verka obehagligt. Rust- och rotehållarne finna det därför bättre att betala en viss summa, äfven om den är något högre. Detta ser man bäst på flera ställen, der det finnes vakanta nummer. Om dessa täflas så, att för dem bjudes mer än hvad de egentligen skulle kunna uppskattas till. Från den sidan sedt är intresset alldeles klart och tydligt, men dermed har jag ju egentligen icke att göra, utan jag har att tillse, om saken har fördelar eller olägenheter i militäriskt hänseende. I det afseendet har jag förut haft tillfälle att redogöra för min uppfattning af indelningsverket. Jag nämnde då, att jag anser det vara en institution, som borde utbytas mot något bättre, enär det är för dyrt, ty man för i krig blott 1 karl för hvart nummer man har i fred. Tillika tog jag mig friheten säga, att det har sina fördelar, som

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämma
formen för
soldats
aflöning.*

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning. (Forts.)

ligga i ett utmärkt soldatmaterial. Dermed är det möjligt att hålla armén sådan den är. Anledningen, hvarför materialet är så utmärkt, är att aflöningen är hög och utgår i en form, som är för soldaterna mest tilltalande, därför att de derigenom få egna hem och blifva temligen oberoende under större delen af deras lifstid. Utbytes denna aflösningsform mot en kontant lön, så är den bofaste soldaten, som alltid framhållits såsom den egentliga kärnpunkten i indelningsverket, borta.

Man har haft mycket vackert att säga om detta, när kronan skulle betala legan. Man kan säga lika vackert derom, när rust- och rotehållarne skola betala den.

Här står dessutom, att rust- och rotehållarne skulle sjelfva träffa öfverenskommelse med ryttaren eller soldaten. Befälet skulle icke hafva något att säga vid dessa öfverenskommelsers ingående. Det skulle då ankomma på rust- och rotehållaren att öfverenskomma med karlen, för hvilken lön han kan få honom. Det blir en ren affär. Han skall skaffa en karl. Det är hans sak, om han får betala billigt eller dyrt. Befälet har icke vidare med det att göra, blott det är en målfyllig karl. Befälet skall blott se till, att karlen är antaglig. Det blifver rust- och rotehållarnes sak att göra upp med honom om lön. Torpen deremot äro bestämda i knektekontrakten och befälet har rättighet och skyldighet att se till, att karlen får, hvad han skall hafva. Aflöningen skulle helt och hållet kastas om. Lönen komme att sjunka och dermed äfven soldatmaterialets beskaffenhet att försämmas. Det blefve en helt annan kategori af befolkningen, som erhöles såsom soldater.

Sedan kommer frågan om några fördelar i militäriskt afseende häraf kunna uppstå. Jag har förut framhållit, att det är en fördel att få en hastig omsättning af armén, så att soldaterna toge afsked, innan de uppnådde 32 års ålder, hvarigenom man enligt värnpligtslagens bestämmelser i detta afseende skulle kunna få igen dem såsom reserv. Man får nog mer ombyte, om man tager bort torpen, ty gifver man karlen kontant lön, så tjenar han qvar kortare tid, än om han får sitta på sitt torp, men denna hastigare omsättning blir till ingen nytta, emedan soldaterna dock torde blifva för gamla för att enligt värnpligtslagen komma tillbaka såsom reserv. Detta är således ingen fördel utan en olägenhet för kronan, ty det blir en stor rekrytkontingent, som kostar mera. Vid Skånska husar- och dragonregementena har man i medeltal trettio rekryter om året på bataljon, under det Smålands och Lifregementes husarer, som hafva torp, blott hafva tjugu om året. Omsättningen är således vid det förra 50 procent högre, men det är därför icke sagdt, att man kan få igen karlarna som reserv, ty dertill blifva de i allt fall för gamla. Men säkert är att det blir mycket dyrare. Således blir det icke någon militäriske fördel, men alltid en olägenhet i den mån det blir mindre utmärkt folk; och enligt min tanke tål vår indelta armé icke vid att man gifver efter något på folkets beskaffenhet. Det anser jag vara det vigtigaste.

Det skulle naturligen blifva en värfvad armé, på det sättet att det blir rust- och rotehållarne, som värfva den. Jag medgifver, att man af den indelta arméns fördelar har qvar rust- och rotehållarnes

skyldighet att i alla händelser skaffa en karl, men hvad det blir för en karl, det blir en annan sak. Deremot får man icke den fördel man af en värfvad armé eljest söker vinna, nemligen att kunna hafva koncentrerade öfningar och sedan släppa karlarna för att få en stor reserv. Jag föreställer mig att af den indelta armén skulle vi få kvar ett mindre lätthandterligt skal och för öfrigt ingen kärna, och det vore egendomligt om Första Kammaren, som, då Kongl. Maj:t föreslog, att man skulle borttaga indelningsverket för kavalleriet, icke ville gå in derpå, nu skulle vilja utan militäriska fördelar just gifva efter i afseende på det, som man ansåg skola rädda indelningsverket, nemligen det utmärkta soldat-materialet.

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämna
formen för
soldats
aflöning.
(Forts.)*

Herr Tamm, Hugo: Jag var visserligen icke närvarande i utskottet, när denna fråga behandlades, och vill icke yttra mig om motiveringen, för hvilken jag icke vill fullt stå. Men i afseende på sjelfva saken ber jag dock få yttra några ord. Utskottet har vid detta tillfälle hufvudsakligen stödt sig på 1868 års mycket indelningsvänliga komité. Det är egentligen på dess uttalande utskottet grundar sin begäran om skrifvelse till Kongl. Maj:t. Denna komité uttalade, att det skulle vara af vigt för indelningsverket, att de ovissa delarne af detta besvär blefve, så mycket som möjligt vore, borttagna. Her- rarna känna alltför väl hvilka svårigheter och olägenheter som uppkommit här och hvar i fråga om underhållande af dessa torp och som alltid föranleda misstämning mellan soldaten och befälet å ena samt rotehållaren å andra sidan. Så är äfven fallet, när det gäller brukningen af torpen, som, när soldaten är borta, faller på rotehållaren. Det är således en positiv fördel för rotehållaren, om detta ovissa besvär kunde tagas bort. Deraf drager jag, som är indelningsverkets vän, den slutsats, att ju mindre man kan göra dessa obehagligheter, desto mera gör man för att hålla indelningsverket kvar med de rötter det har i svenska folkets sinne. Det har anmärkts af krigs- ministern, att det är i militäriskt hänseende farligt. Jag vill då påpeka, att detta komitébetänkande ingalunda hade för afsigt att upplösa torpinstitutionen utan tvärt om fastslog den. Der säges, att torpen skola finnas kvar, så att soldaten kan mottaga torpet, när han så vill, och att här åsyftade förändring endast skulle vara af tillfällig art, der båda parterna vore ense. Således är torpinstitutionen, som utgör basen för indelningsverket, alldeles icke upphäfd eller dess upphäfvande åsyftad med förslaget.

Vidare har utskottet tänkt sig, att man skulle finna garanti för dugliga soldaters antagande, som ock för att ej rotehållaren narrade en ung soldat vid kontraktets uppgörande, just deri, att befälet skulle bedöma soldaten äfvensom pröfva kontraktet. Utskottet har således tänkt sig garantier i *militäriskt hänseende*, och vid sådant förhållande har utskottet icke ansett olämpligt, att frågan om rust- och rotehållares rätt att träffa öfverenskommelse med ryttare eller soldat i detta hänseende ställes under Kongl. Maj:ts ompröfning; och jag för min del betonar att det är såsom vän af indelningsverket, som jag tror att borttagandet af alla dessa indelningsverkets ovissa besvär

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning. (Forts.) skall varda till gagn och styrka för institutionen. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinekowström: Jag får börja mitt yttrande med att uttala min tacksamhet till herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet, som vare sig med eller mot sin vilja på ett så vackert sätt lofordat den indelta armén i många hänseenden. Det var full rättvisa och sanning i hvad han dervid yttrade; men när han framstälde att omsättningen inom den indelta armén bör vara hastigare än hvad nu är fallet, på det att afgångne stamsoldater måtte kunna bilda en reserv inom beväringssären, så tror jag att den åsigten, som jag vet delas af både våra högsta militära myndigheter och åtskilliga andra, är oriktig. Jag anser nemligen det vara mycket viktigare för arméns krigsduglighet att den stamtrupp, kring hvilken beväringssynglingarne skola sluta sig, är af beskaffenhet att kunna fullt uppfylla detta åliggande och jag betviflar att ett sådant resultat skulle kunna uppnås, om den anordning blefve genomförd, som de högsta militära myndigheterna tänkt sig, och som gifvits ett uttryck i herr departementschefens yttrande: nemligen att alla afskedade soldater skulle kunna bibehålla de egenskaper, som gjorde dem lämpliga till en sådan stam, kring hvilken beväringssynglingarne skulle sluta sig. Jag tror, att det vore riktigt och skulle låta sig göra att ordna beväringsmanskapet under vissa förhållanden, så att genom ökade öfningar och genom lemnade förmåner kunde bildas en reserv, och jag tror dertför att den stamtrupp, som finnes, bör kunna tjena så länge som den nu tjenar, i medeltal räknadt. Medelåldern är icke så stor — jag vill minnas den i den indelta armén går löst på 34 å 35 år.

Hvad nu truppen beträffar, så är jag en ifrig vän af den indelta armén, boende på sina torp. Jag har alltid försvarat den åsigten, och jag har haft lyckan att under tider af agitation mot indelta armén se större delen af landet sluta sig till den åsigten, att indelta armén bör bibehållas.

Hvad här ifrågasatta skrifvelse till Kongl. Maj:t beträffar, så kommer jag naturligtvis att rösta mot densamma, men jag finner icke stor olycka vid att den går igenom, ty det rör sig ju endast om en underdånig skrifvelse och jag hoppas att Kongl. Maj:t, som då har frågan i sin hand, skall behandla den på ett sätt, som tillfredsställer de önsknningar, vi som vilja bibehålla den indelta armén, hysa. Dessa ständigt och vid nästan alla senare riksdagar återkommande bemödanden att, om jag så får säga, gnaga sönder vår indelta armé skulle på en gång nedslås och förändras till ett bättre, det vill säga, förändras derhän att båda statsmagtarna skulle kunna gemensamt arbeta på omdaning af vårt försvarsverk, om, såsom jag nämmt, icke en utan många gånger förut, regeringen ville framlägga ett förslag till grunder för sättet huru hon tänkte sig försvarsverkets omdaning. Det må vara att regeringen säger att vi skola uppgifva den indelta armén eller bibehålla den och aflyfta bördorna från de dermed betungade hemmanen, men det synes mig som om regeringen borde vara angelägen att få dessa grunder af Riksdagen erkända,

hwarefter man med många gånger större lycka och framgång än nu eger rum skulle kunna bygga arméns omdaning.

Vi hafva redan vid denna riksdags början haft ett lysande exempel på huru svårt om icke omöjligt det blir för regeringen att bitvis sönderslita indelningsverket. Regeringens förslag att sätta det indelta rusthållet på vakans och upprätta ett värfvadt kavalleri blef af Riksdagen med stor majoritet afslaget, därför att Riksdagen icke fick någon klar insigt, hvarthän regeringen ville gå i den för landet så viktiga försvarsfrågan. Det är icke för mycket begärtdt, att landet får veta, i hvilken riktning en omdaning går i denna så viktiga sak och jag förvånar mig att icke regeringen vill framlägga dessa grunder, hvilket icke behöfde vara ett vidlyftigt arbete, men skulle tillkännagifva dess åsigt i stort, så att Riksdagen finge bedöma dem och regeringen finge mottaga auringen approbatur eller afslag derpå. Innan det sker, kan jag försäkra att alla förslag härutinnan af regeringen komma att, så vidt jag med min svaga röst förmår, nedslås.

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämma
formen för
soldats
afloining.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Den siste ärade talaren beklagade, att ej regeringen framkommit med förslag, innefattande grunderna för en ny arméorganisation. I olikhet med honom har jag den uppfattningen, att Riksdagen vid många tillfällen uttalat sin åsigt om dessa grunder, både då officerarnes boställen indrogos och då de 30 procenten afskrefvos. Vid många tillfällen har Riksdagen uttalat den bestämda åsigten att indelningsverket ej bör bibehållas, så att derom behöfver jag ej vidare orda. Hvad skola vi då hafva i stället? Regeringen har framlagt förslag till fullständig omorganisation och de hafva afslagits. Sedan har försök gjorts att på de partiella reformernas väg åstadkomma förändringar i härväsendet, såsom t. ex. vid denna riksdag genom förslaget om det indelta kavalleriets utbyttande mot värfvadt rytteri. Då har samme talare motsatt sig äfven sådana förslag. Om också den ärade talaren ej insett det, så tror jag, att många af Riksdagens öfrige ledamöter dock insett, att Riksdagen vid flera tillfällen uttalat, att den ej vill behålla indelningsverket, utan vill hafva ett annat system.

Annå återstå de indelta soldaternas torp, men den föreliggande motionen afser att äfven i afseende härpå göra en ändring. I sitt anförande framställde krigsministern den frågan: om torpen borttagas, hvad skall då rust- eller rotehållaren betala? Jo, han skall naturligtvis betala det belopp, för hvilket han kan få en karl. Men, sade herr krigsministern vidare, då kan ju icke befälet lägga sig i uppgörelsen. Det är just den stora fördelen med detta förslag, att befälet ej skall kunna göra det; det är just dit vi vilja komma. Jag har själf innehaft befäl, och på den tiden haft den åsigten, att befälet skall säga ifrån, att så eller så mycket skall karlen hafva, men nu har jag en annan uppfattning derom. I fall en rotehållare kan göra upp kontrakt med en karl, att han åtager sig tjena för roten för 100 eller 150 kronor, icke bör då befälet kunna lägga sig deri och säga: han skall hafva 200 kronor, eljest får han ej taga emot platsen. Om karlen

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning. (Forts.)

godkännes af läkaren och godkännes af befälet, skall då befälet blanda sig i uppgörelsen om hans aflöning?

Jag är ej vän af indelningsverket och kan ej finna annat än att det i militäriskt och i alla möjliga hänseenden är otidsenligt, hvarför jag vill hafva bort det. Det gamla indelningsverket har upphäfts i så många afseenden, att jag anser nödvändigt, att vi nu också få bort hvad som deraf återstår. Särskildt vill jag påpeka, att beslutet, att munderingspersedlarne skola anskaffas af staten, gör ett bibehållande af systemet olämpligt. Förr, då indelningsverket ännu var fullständigt, då rusthållarne skulle i allt underhålla karlen med mundering och så vidare, då kunde det ännu gå an, men nu erbjuder det blott olägenheter på alla håll. Nu uppkomma ständiga trakasserier vid försøgling af munderingspersedlar m. m. och det är blott en tidsfråga, när hela systemet skall försvinna.

När jag har denna uppfattning i frågan, borde jag egentligen sluta mig till dem, som yrka afslag på utskottets förslag, ty ju obehagligare och besvärligare man kan göra det för rusthållarne, desto förr måste frågan lösas. Jag vill dock icke vara så obeskedlig mot dem och äfven med risk, att vi få behålla indelningsverket litet längre, vill jag gifva dem den hjälp ett bifall till skrivelseförslaget kan medföra.

Jag får följaktligen yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallenius: Då jag önskar framgång åt det föreliggande förslaget, ber jag att få derom yttra några ord.

Enligt min erfarenhet skall det ej dröja länge, förr än vi ej kunna skaffa soldater genom att gifva dem torp i lön. Jag har del i några rotar och i fjol tillsattes några soldater vid dessa rotar. Alla dessa rekryter hafva sedan kommit till mig och velat, att jag antingen skulle arrendera deras torp eller tillåta, att de sjelfve bortarrenderade dem. Jag undrade, hvad detta betydde och hvarför de icke såsom de gamla soldaterna ville sjelfva taga torpen i besittning och bruka dem, men de svarade: »vi få nu mera ligga så länge på rekrytmöten och ha så många kommanderingar, att vi ej hafva någon nytta af torpen, emedan vi på många år ej få tid att bruka dem».

Detta har gifvit mig anledning förmoda, att den tid snart skall vara inne, då vi ej kunna få soldater mot torp, utan måste gifva dem kontant lön.

Icke kan man heller tillåta, att soldaten utarrenderar torpet till hvem som helst. Arrendatorn kanske vansköter jord, hus och hägnader, och så kan det hända att karlen försvinner. En annan kommer i stället, hvilken fordrar nybyggnad, och befälet håller med den nye rekryten, så att rotehållaren får bygga och gifva ut kanske 800—900 kronor i nybyggnad. Men när detta väl är gjordt, så ger soldaten sig af åter igen, hvarigenom nya kostnader och besvär uppstå för rotehållaren.

I förhoppning att den tid icke skall vara aflägsen, då vi rust- och rotehållare, skola få göra aftal med soldaterna på vilkor, som äro lämpligast för dem och oss, samt slippa hålla hus och torp, som ingen soldat vill hafva i lön, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Lundin: Jag har begärt ordet i denna viktiga fråga, emedan jag icke kan sympatisera med den föregående talare, som ville afskaffa indelningsverket. Jag är tvärt om en stor vän deraf och önskar följaktligen, att soldattorpen må bibehållas, liksom jag ej kan annat än beklaga den stund, då de indelta officerarne frantogos sina boställen. Då dessa boställen funnos qvar och officerarne sjelfve bodde bland sin trupp, då rådde dem emellan ett förtroligt förhållande, som nu mer torde hafva upphört. Nu äro befäl och soldater främmande för hvarandra.

*Frågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämna
formen för
soldats
aflöning.
(Forts.)*

Torpen äro ett aflöningssätt genom naturaprestationer, hvilket icke alls är så fasaväckande, som här skildrats. Tvärt om torde det vara mycket lämpligt. Hvad beträffar den påstådda vanskötseln af torpens jord, så tror jag det icke är så farligt dermed, och jag hoppas den tid må vara långt aflägsen, då rotehållarne skola så åsidosätta sina skyldigheter mot knekten, att då han är frånvarande, de låta jorden ligga i lägervall. Ett sådant förfaringssätt skulle jag anse för en skam för vår nation.

Jag skulle gerna vilja sluta mig till den sista punkten, om blott dertill göres det tillägg, att det skall vara rotehållarnes pligt att behålla torpen och att aflöningen skall utgå i form af naturaprestationer; hvarför jag tillåter mig att yrka bifall till skrivelseförslaget, med vilkor att deri intages bestämmelse, att rotehållarne skola hafva skyldighet att hädanefter såsom hittills underhålla torpen.

Friherre Klinekowström: När jag sista gången hade ordet, uttryckte jag ej nog tydligt, det mitt yrkande var, att den 2:a punkten i utskottets hemställan måtte af kammaren afslås, hvarför jag nu får framställa detta yrkande.

Medan jag har ordet, vill jag med anledning af herr Wallenius' yttrande, att det till följd af de många och långa kommenderingarna och öfningarne vore svårt att få rekryter, emedan dessa anse, att de ej hafva någon nytta af torpen, bedja honom hägkomma, att de flesta soldater anse, att torpen medföra en stor fördel, därför att de sålunda kunna ingå äktenskap och herbergera sin familj. Det kan ej förnekas att, trots kommenderingarne och rekrytskolorna soldaternas familjer fortfarande åtnjuta stora fördelar af torpen, hvilka ej äro att förakta.

De besvär, hvilka åligger rust- och rotehållarne till följd af indelningsverket, behjertar jag lika mycket som han, och jag har därför alltid varit af den åsigten, att vår indelta armé skulle mycket väl kunna bibehållas, om den sålunda omdanades, att de bördor, som nu endast hvilat på de skattskyldiga hemmansegarne, från dessa aflyftades och fördelades på alla skattdragande i mån af deras afgifter till staten. Jag vet ej huru många gånger jag uttalat denna åsigt och hur svart det ändå varit att implanta densamma i de beslutande riksdagsmännens hufvuden. Om de, som nu äro motståndare till indelningsverket, blefve befriade från bördorna deraf, kan jag ej finna något rimligt skäl för dem att motsätta sig indelningsverkets fortvaro och underhåll af statsmedel genom bidrag af alla skattdragande i mån af deras skattskyldighet till staten.

Såsom jag nämnt, yrkar jag afslag på denna punkt.

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämma
formen för
soldats
aftoning.
(Forts.)*

Herr von Baumgarten: Sedan herr krigsministern så tydligt framhållit de olägenheter, som ett aflatande af den föreslagna skrifvelsen skulle medföra, om det deri innehållna förslaget af Kongl. Maj:t accepterades, kan jag icke hafva mycket i ämnet att tillägga. Jag ber dock att med några ord få bemöta skälen för förslaget, då jag i egenskap af kompanichef vid ett indelt regemente icke anser mig böra stillatigande åhöra denna debatt.

Det har af en talare sagts, att det skulle vara mycket fördelagtigt, om de ovissa onera kunde borttagas, och att meningen är, att befälet icke skulle få inblanda sig i uppgörelsen mellan soldaten och rotehållaren, utan att befälet endast skulle få dervid närvara och bevaka soldatens intresse. Den talaren tycktes sålunda icke känna, att det redan finnes en författning, som föreskrifver, att befäl väl skall närvara vid uppgörelsen, men får icke blanda sig i vilkoren dervid, utan skall blott tillse det allt går lagligt till, så att torpet ej förminskas och soldaten får sin skälga rätt, hvaraf han kan i tjänsten bestå. I vidare mån eger befälet ej påverka bestämmelserna mellan knekt och rotehållare. Skulle skrifvelse i det föreslagna syftet afgå, borde emellertid deri betonas, att befälet behöfde denna rätt, som det saknar, och sådant tror jag ej den talaren skulle se med milda ögon.

Dessutom ber jag att härvid få särskildt påpeka, att när 1885 de 30 procenten afskrefvos, detta skedde jemväl för att bereda lindring i de ovissa besvären, af hvilka körningar och brukandet af jorden äro de, hvaröfver rotehållarne mest klaga. Hvad särskildt torpens betydelse i militäriskt afseende beträffar, ber jag herrarne vara öfvertygade, att det för disciplinens upprätthållande är af stor vikt, att det finnes nödigt samband mellan trupp och befäl. Ett sådant samband åstadkommes under nuvarande förhållanden genom möten, instruktionsläsningar, gevärsbesigtningar, persedelvisitationer o. s. v. Dessutom samla, om söndagarna vid kyrkorna, korporalerna sina korporalskap för att meddela order och föreskrifter. Allt detta verkar till att frambringa en god anda inom truppen. Skulle nu boställena borttagas, komme folket att få söka sig arbete på skilda håll, vid jernvägsbyggnader och dylikt, och man skulle ej längre hafva truppen i sin hand.

Jag anser detta vara en så vigtig omständighet, att den ensam talar för afslag å utskottets förslag. Men äfven många andra förhållanden finnas, som synas mig göra ett bifall till förslaget värdigt.

Komme aftalen att uppgöras endast angående kontanta löneförmåner, skulle häraf uppstå mångfaldiga svårigheter. Om jag antager, att rust- eller rotehållaren blir insolvent, så fastän lönen komme att utgå med förmånsrätt, kunde lätteligen hända, då så många andra förmånsrätter numera finnas, att soldaten ej lyckades få fullt ut sitt tillgodohafvande. Dessutom skulle befälet råka ut för ständiga trakasserier och processer med rotehållarne och hvarje år nödgas söka ut åtskilliga löner. Torpen deremot hafva sin hufvudsakliga betydelse deruti att då soldaten har ett sådant, är lönen till största delen aldrig obetald.

Man har sagt, att det under närvarande förhållanden skulle vara

svårt att skaffa folk, därför att karlarne ej vilja hafva torp. På min ort är förhållandet dock motsatt. Der vilja de gifta sig och torpen äro eftersökta. Till följd af de långa kommanderingar och tjänstgöringar, som soldaterna nu ha att undergå, är det svårt för dem att på mellantiderna få arbete i orterna. Ha de deremot torp, hafva de alltid sin fulla bergning, och om ej annat är öfverenskommet, åligger det rust- och rotehållarne att sköta jorden åt dem.

Jag anser således att genom ett bifall till förslaget skulle ett steg tagas till upplösning af indelningsverket derigenom att för fria bänder lemnades rust- och rotehållarne vid aftalens uppgörande, och att torpens borttagande skulle åtminstone på vissa orter verka ganska menligt i afseende på disciplinen och sambandet mellan trupp och befäl inom armén, hvartill kommer svårigheter vid en hastig mobilisering, samt rust- och rotehållarnes benägenhet till att ständigt afkorta truppens löneförmåner.

På de skäl jag haft äran anföra anhåller jag att få yrka afslag på utskottets skrivelseförslag.

Herr Jönsson: Då statsutskottet enhälligt tillstyrkt motionen, hade jag med säkerhet väntat, att dess förslag skulle här liksom i Andra Kammaren utan diskussion bifallas. Som emellertid ej så skett, anhåller jag att få i frågan yttra några ord.

För den med förhållandena obekante förefaller nog hela syftet målet med motionen såsom en småsak, och en sådan uppfattning visar sig äfven i vissa här fälda yttranden, men den, som något närmare känner till frågan, vet, att den icke rör sig om en sådan obetydlighet. Det betungande i den nuvarande ställningen består icke i de kontanta utgifterna, utan i de oändliga trakasserier, för hvilka jordegarna äro utsatta. Om soldaten hvarje år förstör gärdesgårdar, någon del af husen o. s. v., kan man visserligen säga, att det står rust- eller rotehållaren öppet att tilltala honom vid domstol, men det gör man icke, utan botar nog i sållet hvad som blifvit skadadt. För att få ett slut på dessa olägenheter hade, såsom jag omnämnt i min under n:o 17 vid denna riksdag väckta motion, en rotehållare i min hemtrakt infört det bruk, att i kontrakten med soldaterna insätta en punkt, enligt hvilken torpet lemnades i komplett skick, hvarefter det skulle åligger soldaten att sjelf underhålla husen, dertill behöfligt virke lemnades af roten. Dessa kontrakt hade godkänts vid sju särskilda rekryteringsförrättningar och rotehållaren trodde följaktligen, att de voro fullkomligt lagliga, men när han den åttonde gången framlemnade ett liknande kontrakt, förklarade vederbörande detsamma olagligt och karlen kasserades, oaktadt han vid läkarebesigtningen godkänts. Det ligger i sakens natur, att rotehållaren trodde sig vara i sin goda rätt, hvarför han hos Kongl. Maj:t i underdånighet sökte ändring, men Kongl. Maj:t förklarade genom resolution, att skäl icke förekommit, som kunde leda till ändring i rekryteringsförrättningens öfverklagade beslut.

Således förhåller det sig icke såsom en föregående talare uppgifvit, att rotehållaren redan nu eger rättighet att med soldaten uppgöra sådant kontrakt, hvarom de kunna komma öfverens, utan det

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämma
formen för
soldats
aflossning.
(Forts.)*

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflönning.
(Forts.)

finnes prejudikat på att rotehållare icke hafva rätt att träffa särskildt afstal med soldaterna om underhåll af hus, jordbruksbruk m. m., utan detta måste af rotehållaren utgöras in natura. Det har till och med i detta afseende gått så långt, att en regementschef låtit trycka formular till kontraktet, och den, som dristar sig deri företaga någon ändring, erhåller en tillrättavisning. För en kort tid sedan fick jag här i Stockholm bref från en bekant, hvori han omnämner, huru det hade tillgått vid en rekrytering. Rotehållaren hade gjort upp ett kontrakt med soldaten, enligt hvilket han skulle betala 170 kronor i lön och lemna soldaten författningsenligt torp efter ett år förut skedd tillsägelse. Detta kontrakt förevisades vid rekryteringen, hvarvid vederbörande förklarade, att det icke vore lagligt, emedan det skulle stå i kontraktet, att soldaten skulle hafva det gamla torpet, som förre soldaten innehafte. Detta hade 12 tunmland åkerjord och betydliga marker dessutom. Detta torp fordrade de nu, att soldaten skulle besä under första året samt bruka och sköta för öfrigt. Karlen blef kasserad utan afseende på att läkaren hade godkänt honom. Följden blef, att rotehållaren ålades vid vite att å nyo rekrytera. Då lät han till nästa gång en landtmätare lägga ut ett nytt torp, omkring 20 tunmland, deraf 5 tunmland 31 kappland åker, men nu förklarade vederbörande rekryteringsmyndighet, att detta icke vore lagligt tillkommet, på den grund att något regementsombud icke varit närvarande vid torpets utläggning och emedan det icke stod i kontraktet, så som vederbörande föreskrifvit, att soldaten skulle hafva det gamla torpet med dess 12 tunmland åker, och följden blef äfven denna gången att karlen icke kunde antagas, och rotehållaren ålades att till nästa mönstring rekrytera å nyo. Mycket kunde i den vägen anföras, men detta torde vara tillräckligt för att visa, huru långt rekryteringsmyndigheterna kunna gå. Jag vill icke härmed hafva sagt något klander mot vederbörande, ty jag är fullkomligt öfvertygad att, när de på detta sätt tillämpa rekryteringsföreskrifterna, hafva de blott handlat af nog långt drifven välvilja mot soldaten och derved insett sig icke hafva något annat mål än soldatens bästa.

Det var ett besynnerligt förhållande jag nyss hörde omtalas af herr krigsministern, att soldaterna skulle blifva sämre, om de icke finge behålla sina torp. Jag har ännu aldrig hört någon militär förklara, att de skånska och dalregementena äro sämre än öfriga regementen, och vid dessa finnas ju dock såsom bekant inga torp. Det var äfven ett annat besynnerligt förhållande, som så väl krigsministern som andra talare här framhöllo. De talade nemligen om torpens borttagande, men här är icke fråga om torpens borttagande, utan endast om rättighet för rust- och rotehållare att med soldaten öfverenskomma om torp eller andra löneförmåner, och min öfvertygelse är, att om det framlagda förslaget bifalles, komma icke torpen att borttagas, ty i stora delar af vårt land, särskildt i skogstrakterna, vilja rotehållarne säkerligen icke betala kontant lön, utan de bibehålla hellre soldaten vid torpet.

Sedermera behagade herr krigsministern åberopa ett inom landtförsvarsdepartementet utarbetadt sammandrag i frågan. Samma sammandrag har jag här, men som jag vet att herrarne icke torde vara

trakterade af att få höra många siffror, vill jag hoppa öfver resten och endast nämna slutsummorna. Vi hafva vid den indelta armén 26,881 nummer, hvaraf icke mera än 14,934 hafva torp. När nu förhållandet är sådant, att icke stort mer än halfva antalet soldater är försedt med torp, så beklagar jag den svenska armén, om verkligen den andra hälften skulle vara så dålig som här sagts. För min del tror jag dock, att denna senare hälft fyller sin pligt lika väl som den förra.

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämma
formen för
soldats
aftlöning.
(Forts.)*

Beträffande sättet att uppgöra kontrakt för att icke behöfva lemna torp, kan jag öppet erkänna, att det går lätt för sig att kringgå gällande föreskrifter. Jag är sjelf delegare i en rote, der rekryten förklarade, att han ville antaga tjenst, men icke ville hafva torp, utan fordrade, att rotehållaren skulle förbinda sig att betala kontant lön för hela hans tjenstetid. Då upprättades ett kontrakt i vanlig form, som visades för myndigheterna vid rekryteringen, men dessutom gjordes ett särskildt aftal mellan rotehållaren och soldaten, som lände dem till efterrättelse. Är det meningen att på så sätt tvinga folk att upprätta sådana der kontrakt, som blott äro till för att visas, så komma vi in på ganska besynnerliga förhållanden.

Här kunde vara mycket mera att säga, men som det föreliggande skrivelseförslaget efter mitt förmenande är ganska anspråkslöst och skadar ingen, utan gagnar alla, så yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

Grefve Barnekow: Föregående talare, som yttrat sig mot den föreslagna skrivelsen, hafva, synes det mig, gifvit frågan större dimensioner, än den verkligen har. Här åsyftas endast att åstadkomma större reda i bestämmelserna, mera likställighet i utgörandet af kanske det tyngsta af indelningsverkets besvär; detta särskildt i mellersta delen af riket med dessa stora torp, man kunde nästan säga boställen.

Det må vara, att torpen utgöra ett värderikt plus i indelningsverkets institution, men alldeles oundgängliga för densamma äro de dock icke, hvilket framgår deraf att nära hälften af indelta arméns effektiva nummer äro utan torp. I Skåne voro 1881 endast 198 rote-torp och 29 ryttaretorp brukade eller bebodda utan att man derför sport, att de skånska regementena äro de öfriga underlägsna. Man tycker nästan, att det ligger i sakens natur, att rust- och rotehållarne må få med rekryterna öfverenskomma om en kontant ersättning för de förmåner, som äro i knektekontrakten bestämda, och man kan hafva så mycket mera anledning för ett sådant antagande, när man finner, att Kongl. Maj:t medgifvit sådant rörande båtsmanshållskontrakten. Detta framgår dels af prejudikat dels af Kongl. Maj:ts instruktion 1874 till cheferna för båtsmanskompanierna med föreskrift, att cheferne skulle tillse, att i kontrakten icke inginge några för rekryternas *tjenstbarhet* menliga bestämmelser. Man må nu om indelningsverket hafva hvilka åsigtter som helst, derom borde dock alla kunna ena sig, att legokontraktens upprättande i noga öfverensstämmelse med de gamla knektekontrakten, upptagande dessas mångfald af naturaprestationer och ovissa besvär, måste under nuvarande

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning. (Forts.)

tidsförhållanden med dess förändrade åskådningssätt och förändrade jordbruksförhållanden för hvarje år kännas såsom en allt mera tryckande börda, hvilken numera icke står i riktig proportion till hvad dermed skall vinnas, och hvilken i jemförelse med hvad som på andra liknande områden nu mera sker, måste kännas nästan som en slags orättvisa, en orättvisa så mycket svårare att med jemnmod fördraga, som den har ett visst utseende af godtycklighet, enär det skall bero på befälet, om de uråldriga bestämmelserna i knektekontrakten skola bokstafligen tillämpas eller en mera tidsenslig uppfattning må få göra sig gällande, och detta utan att vanliga ögon åtminstone kunna upptäcka någon skilnad hos ryttare och soldater, aflönade på det ena eller andra sättet.

För min del är jag alldeles oberörd af denna fråga och jag tror, att i allmänhet de s. k. storbönderna kunna lugnt se på denna frågas lösning, men för de små rust- och rotehållarne deremot är den vitalt intresse; det är dessa som äfven i detta afseende få besanna, huru dyrbart det är att vara i små omständigheter. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundin: När jag önskar bibehållandet af torpen, är det på den grund, att det blir vida lättare att mobilisera, när knekten ständigt är på sitt torp, än under andra förhållanden. Men dessutom vill jag betona, att om Riksdagen nu besluter upplösa torpen, så är det i samma stund beslutet att upplösa indelningsverket.

Här omtalades af en talare de stora svårigheterna beträffande dels inhägnande af jorden, dels underhåll af byggnaderna, men då jag nyss här hörde af en chef för ett regemente, att så länge torpen bibehölls, vore det lättare att få folk och att således deras bibehållande vore en stor fördel i militäriskt afseende, så anser jag denna fördel väga vida mera än de af den nyssnämnde talaren påpekade svårigheterna.

Då jag således icke kan finna att den skrivelse, som här är ifrågasatt, är lämplig, så ber jag få förena mig med dem, som yrkat afslag å skrivelseförslaget.

Herr Abelin: Den utredning, herr krigsministern nyss lemnade i afseende på de grunder, hvarpå aftalen ega rum mellan soldaten och rust- och rotehållaren, hans uppgift om antalet befintliga torp liksom den uppfattning, han uttalade i fråga om torpens betydelse såsom löneform för den indelte soldaten, anser jag, om jag fattat hans yttrande rätt, vara fullkomligt riktiga och så pass fullständiga att intet mera är af nöden att tillägga. Jag instämmer äfven i öfrigt i hvad herr krigsministern yttrade rörande de olägenheter, som skulle följa af antagandet utaf ett förslag, som hade till följd en allmännare tillämpning af det kontanta aflöningssättet. Hvad som gifver den indelte soldaten hans prägel, skulle derigenom så småningom försvinna och lockelsen till inträde i tjenst skulle förminskas, då icke längre förmånen af det egna hemmet kunde ställas i perspektiv, hvaraf följden åter skulle blifva, att man icke kunde i längden påräkna att få samma goda folk, samma förträffliga soldatmaterial som

hittills. En annan omständighet är härvid äfven att beakta, den nemligen att, der torpen borttagas, hvarmed äfven soldatens hofasthet torde komma att försvinna, der försvåras äfven mobiliseringen, och den ständiga färdighållning, som gör den indelta arméns användbarhet såsom ordningsmagt så ovärderlig, den komme, om icke att upphöra, så dock att väsentligt minskas. Jag hyser sålunda åtskilliga betänkligheter mot antagandet af ett förslag i sådant syfte.

Man skall nu kanske säga, att jag har varit med om ett förslag, som afsåg långt vidsträcktare rättigheter för rust- och rotehållaren i afseende på friheten att uppgöra med soldaten om hans löneförmåner. Det är fullkomligt sant, och jag har mer än en gång uttalat mig om önskvärdheten af en fullständig reglering af rustnings- och roteringsbesväret, gående ut på bördans fixerande och de ovissa besvärens undanrödjande, men det förslag, som Kongl. Maj:t afgaf till 1871 års urtima Riksdag och som var ett uttryck af denna åsigt, innefattade en fullständig, i alla detaljer genomfäkt lag, deri man sökte bereda soldaten vederlag på mer än ett sätt för de förmåner, som han genom möjlig mistning af bostaden kunde förlora; och derigenom hoppades man att, oakadt förmånen af bostad borttogs eller gjordes beroende af särskild uppgörelse, företrädesvis goda krafter fortfarande skulle komma att tillföras armén, så mycket mer som samtidigt ifrågasattes antagandet af en värnpliktslag, enligt hvilken ifrågakommo icke mindre än tre års till tiden ej så litet utsträckta öfningar, och man antog, att mången, hellre än att underkasta sig detta, skulle söka fast och lönande anställning i armén.

Detta förslag till reglering af rustnings- och roteringsbesväret innefattade icke blott väsentliga organisativa fördelar utan äfven ganska stora eftergifter till förmån för rust- och rotehållarne, men det är att märka, att detta framställes endast under vilkor och förutsättning, att den då samtidigt framlagda lagen om värnpligt skulle antagas, och denna afsåg den viktiga bestämmelsen bland andra, att öfningstiden för de värnpligtige skulle utgöras af 90 dagar, med 82 dagar å öfningsfälten och 8 dagar vid skjutbanorna i hemorten. Detta var dock något mot något, men såsom frågan nu föreligger, såsom förslaget tillkommit och torde utvecklas, ser jag deri icke något annat än ett tillfälle att bereda den enskilde fördelar utan att något motsvarande kommer det allmänna till godo.

Jag har på dessa grunder ansett mig böra förklara, att jag icke kan vara med om skrifvelseförslaget.

Herr Reuterswärd: Sedan den siste ärade talaren yttrat sig, skulle jag kunnat afstå från ordet, om icke här hade blifvit fäldt af den tredje talaren i ordningen ett yttrande, som för mig är fullständigt oförklarligt. Han nämnde, att Riksdagen redan har utdömt indelningsverket som därför bör afskaffas. När detta skedde, har jag mig icke bekant. Hade så blifvit förhållandet vid något af de många tillfällen, då motioner och Kongl. propositioner om indelningsverkets afskaffande och arméns ställande på värfning varit före, så hade vi sannerligen långt före detta varit af med detsamma, men lyckligtvis hafva vi det ännu kvar med sina knektetorp.

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämna
formen för
soldats
afloining.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämna
formen för
soldats
aftlöning.
(Forts.)*

Man talar så mycket om olägenheterna af dessa torp. Jag har icke så liten erfarenhet härom; den är mer än 40-årig, och jag har rätt betydande andel i rust- och roteringsbesväret. Det är 13 eller 14 rotar, som jag dels har ensam dels har del i, men jag kan försäkra, att jag under denna tid icke en enda gång varit i trassel med vare sig befäl eller soldater. Jag kan också försäkra, att om jag icke hade torp, snygga, välbygda och därför begärliga, att bjuda rekryterna, så skulle jag få ganska svårt att rekrytera, men derigenom att de få dessa torp och sålunda kunna bosätta sig och gifta sig, blir det lätt att få rekryter. Jag får säga till deras beröm, att dessa soldater äro mina bästa och pålitligaste arbetare, och jag gör därför allt, för att de skola vara belättna, liksom de å sin sida göra allt, för att jag skall vara belåten med dem.

Jag tror, att det trassel man talar om är lika ofta rust- och rotehållarens fel som soldatens och befälets, ty behandlar man soldaterna väl, så får man godt folk, men när man här kan åberopa såsom bevis för trassel och besvär, att man måste försegla soldatens lifmunderingar, och att detta skulle vara ett bland skälen för att afskaffa en god institution, ja, då är det ganska klart, att man icke heller kan i andra fall komma öfverens med soldaten.

Jag frågar för öfrigt, hvilken beskattningsform vill man utfundera, der det icke finnes besvär och möjligen kan blifva bråk och trassel, men icke bortskaffar man den därför. Obehag och besvärligheter kunna aldrig förekommas genom att förändra organisationer, och om vi skulle få en värfvad armé, så är jag öfvertygad, att den skulle åstadkomma mångfaldigt mera obehag och våda i landsorten än de indelta soldaterna, ty dem har man fullkomligt i sin hand. Och dessutom, om jag har några soldater på min egendom, så äro de en god polismagt för orten. Har jag tre eller fyra sådana, kan jag mycket lättare hålla ordning, än om jag skulle begagna den omvägen att vända mig till Kongl. Maj:ts befällningshafvande och requirera trupper. De äro verkligen det bästa stöd för vår landtpolis och för ordningens upprätthållande i synerhet i glest bebodda trakter, såsom i norra och mellersta Sverige, der man har långa vägar till närmaste polis; det är en riktig välgerning att få behålla dessa soldater.

Den nu ifrågavarande underdåniga skrifvelsen kan visserligen anses såsom ganska oskyldig, men är efter mitt förmenande utan allt väsentligt gagn och då kan jag icke förstå, hvarför man skall i saken skriva till Kongl. Maj:t. Om utskottet föreslagit t. ex. att ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, att Kongl. Maj:t på indelningsverkets grund och med bibehållande af torpen ville göra upp ett fullständigt organisationsförslag för vår indelta armé, då skulle vi fått se saken i sitt sammanhang, vi skulle, såsom friherre Klinekowström sade, fått se huru indelningsverket toge sig ut, när man derifrån tagit bort en mängd olägenheter, som dervid äro förknippade, ty jag medgifver, att sådana finnas, och vi kunde då hafva fått jemföra det förslaget med ett förslag om värfvad armé. Jag är öfvertygad, att icke endast Riksdagen utan hela landet skulle jublande mottaga ett sådant förslag; men grunderna för detta vill

jag tro, att folket skall hålla på till dagarnas ända, ty någon bättre grund för våra förhållanden kan man ännu icke upptäckt.

Jag anhåller om afslag å utskottets betänkande.

Herr Friherre Barnekow: Den siste ärade talaren anmärkte mot mig, att jag hade sagt, att Riksdagen hade uttalat såsom sin åsigt, att indelningsverket borde borttagas. Jag står fortfarande dervid, ty när man börjar plocka sönder något bit för bit, så hemställer jag, om man icke derigenom har erkänt, att man vill borttaga det, och jag anser, att Riksdagen har börjat plocka sönder indelningsverket bit för bit. Detta har skett, när man borttog boställena för befälet, sedermera har det gått efter hand, så att nu återstår snart ingenting mer, än den idylliska stugan, der man skall narra en aderton års pojke att gifta sig och skaffa stugan full med barn. Den siste talaren sade också, att om man icke hade torpen, skulle man icke kunna få folk. Men denna skrifvelse hindrar ju icke att bibehålla torpen. Den ärade talaren får behålla sina torp hur mycket han vill; hvad man önskar är blott, att, när rusthallaren icke vill hafva torp, och soldaten ej heller, de icke skola behöfva tvingas dertill. De, som vilja hafva torp, må gerna bibehålla dem.

Vidare ordade talaren om denna art af beskattning. I denna punkt skiljer jag mig mest ifrån honom, ty det är en förderlig institution, att jag skall hafva rättighet att betala en person för att han sköter min pligt. Det är denna institution, som jag vill hafva bort. Jag tror det vara ett fel med hela indelningsverket, och jag hoppas, att den tid skall inträffa, då det icke skall åligga viss jord att underhålla armén. Jag anser, att fosterlandets försvar skall vara en nationel sak. Det skall bero på hvarje svensk och icke på den eller den bonden, därför att han eger den eller den sortens jord men så länge vi bibehålla indelningsverket, är fosterlandets försvar en beskattningsfråga och det är detta, som är så förderligt.

Vidare sade den ärade talaren, att dessa soldater äro en så förträfflig polis. Men det är icke polis, vi skola hålla, det är en armé, som skall försvara vårt land. Af alla dessa skäl står jag fortfarande på den ståndpunkten, att jag anser, att indelningsverket icke vidare är tidsenligt. Men jag upprepar detsamma, som jag nyss sade, att friherre Klinckowström, hvilken är en varm vän af indelningsverket, och jag, som är en varm vän af att få bort det, vi kunna qvitta med hvarandra. Egentligen borde jag från min ståndpunkt önska, att denna skrifvelse icke skulle afgå, men det är, jag upprepar det ännu en gång, af beskedlighet mot rusthallarne, som jag önskar det och yrkar bifall till utskottet.

Herr Jönsson: Jag ber om ursäkt, att jag åter begärt ordet, men jag skall icke blifva mångordig. Det är ett förhållande, hvarpå jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet, det, att vi hafva kommit med diskussionen in på ett besynnerligt område. En talare, en af riksdagens veteraner, höll ett långt tal om att vi skulle borttaga indelningsverket, om vi borttoge soldattorpen. Jag försäkrar, att det

*Ifrågasatt
rätt för rust-
och rote-
hållare att
bestämna
formen för
soldats
aflöning.
(Forts.)*

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning.
(Forts.)

blir endast undantagsvis, som de komma att borttagas, i fall den ifrågasatta skrifvelsen aflåtes till Kongl. Maj:t och han bifaller hvad deri begäres. Jag har sjelf icke så få soldater, och jag får upprigtigt säga, att jag icke vill betala hvar och en af dem 170 kronor årligen i stället för att lemna dem torp. Men jag vill icke heller, att soldaten skall kommendera hvad jag skall göra. Jag vill icke hafva sådana kontrakt, att jag skall lemna mina ök för att köra in hans säd, när min står ute, att han till exempel skall kunna förstöra mina hus och använda dem till bränsle, utan att fråga mig med ett enda ord, och jag då skall få mig ålagdt att uppföra nya hus. Gör jag det icke, så vänder han sig till befälet, som då säger, att jag skall göra dem i ordning; det är endast från detta obehag jag vill att man skall hafva rättighet att med pennningar köpa sig fri. Här är blott fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t om rättighet att uppgöra med soldaten, och min öfvertygelse är, att om rust- och rotehållarne få denna rättighet, så kommer ändå flertalet att behålla soldattorpen. Man får icke förvexla borttagande af indelningsverket med att rust- och rotehållare skola, såsom nu förhållandet är å ifrågavarande område, lyda soldatens kommando; det är detta jag velat undanbedja mig.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 2 punkten af sitt utlåtande n:o 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets berörda hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—48;
Nej—53.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 23 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 42, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af det s. k. landgillet i Halland.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och bankoutskottets den 23 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion i fråga om inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa m. m.

Mom. a).

Herr Fränckel: Med den jemförelsevis ringa erfarenhet, jag eger i denna fråga, torde det förefalla kammaren anmärkningsvärdt, att jag besvärar kammaren med att angifva min mening i frågan. Men skälet dertill är, att jag varit ledamot af 1886 års ekonomiska komité, der denna fråga flere gånger varit behandlad, och der jag således blifvit i tillfälle att höra de olika sidornas skäl under frågans behandling. Hvad nu först den föreliggande motionen beträffar, så torde herrarne af denna finna, att motionären önskar en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att få utredt, huru vida en *ny hypoteksbank* skulle kunna inrättas. Och då han för sig hade klart, att det nuvarande reglementet lade hinder i vägen för att andra, än hypoteksbanken, skulle kunna utgifva obligationer med inteckning i svensk jord, så har han ock angifvit ett sätt att kringgå denna paragraf. Hans ställning i denna fråga är densamma, som i förenämnda komité, der han var reservant mot komiténs öfrige ledamöter, och han utgick der från den synpunkten, att den ränta, som vederbörande låntagare nu betala hypoteksbanken, vore för hög och borde kunna nedsättas. Vid den granskning, som komitén företog i detta afseende, och som naturligtvis låg inom komiténs uppdrag, befans det, att denna räntefot var beroende på aftal för längre tid mellan låntagarne och hypoteksbanken, och å andra sidan betingades af de lån, som hypoteksbanken tog utomlands för beredande af medel till lånen åt sina delegare. Det kan således tyckas vara en ganska vanlig sak, att då man har afslutat ett lån för längre tid mot en ränta, som är högre än den, som för tillfället betingas, man vill tillse, huru man kan få den nedsatt, och kan det ske, så är det naturligen så mycket bättre. Men den utredning, som framlades inför komitén, visade komitén tillfyllest, att det för närvarande för de låntagare, som nu finnas, icke var möjligt. Jag ber att få återföra i herrarnes minne, att 1886 års komité dock inom sig inneslöt en ganska stor erfarenhet bland ledamöterna i och för denna frågas behandling, ty komitén bestod af sex gamla statsutskottsledamöter och bland dessa två, som många år varit ordförande i utskottet, för att icke tala om att vår nuvarande finansminister äfven var ledamot af denna komité. Då jag således nu tager mig friheten påpeka, till hvilket resultat denna komité kommit, stöder jag mig hufvudsakligen på dessa ledamöters

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
teksskassa.*

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.*

(Forts.)

stora erfarenhet i hithörande frågor. Då, såsom jag nyss nämnde, komitén ansåg det tillhöra sitt uppdrag att tillse, i hvad mån det vore möjligt för nuvarande låntagare att få sina räntor nedsatta, så var det naturligt, att komitén derom samrådde med hypoteksbankens styrelse. Men detta skedde icke blott genom skriftväxling utan äfven genom muntliga öfverläggningar med delegerade från bankens styrelse. Resumén af dessa öfverläggningar hafva herrarne troligen tagit del af i komiténs betänkande, och jag skall därför icke uppläsa densamma, men jag vill påpeka, att dessa öfverläggningar visade, att det nu fans låntagare för ett belopp af 318 millioner kronor, att dessa låntagares antal var 60,000, samt att hypoteksbanken genom sina uträkningar visat, att den ränta, som af jordegarna i Sverige betalades, jämförd med räntefoten i andra länder icke var på något sätt afskräckande, utan att man tvärt om på några ställen betalade högre ränta. Sedan dess har denna räntefot visserligen undergått någon förändring, men det visades, att i den mån de nu avslutade lånen kunde konverteras, skulle också de nuvarande låntagarne få den räntenedsättning, som genom denna konvertering blef möjlig. Man stälde i utsigt att utom det att förvaltningsbidraget nu skulle borttagas, räntan skulle komma ned till 4,5 å 4,6 procent. Om jag än icke vågar trötta kammaren med att påvisa de vilkor, som förefinnas i andra länder, så torde jag dock få anmärka, att motsvarande ränta var i Norge $4\frac{1}{2}$ procent, i Finland $4\frac{1}{7}$ procent, i Danmark $4\frac{1}{4}$ procent, i Tyskland $4\frac{1}{4}$ procent med 73 års amortering och i Frankrike $4\frac{1}{3}$ procent, med 60-årig amortering. Allt detta visar, att räntan hos oss då icke var så afskräckande, jämförd med räntan i dessa andra länder. Men komitén nöjde sig icke härmed. Den gjorde en framställning till hypoteksbanken, huru vida det icke skulle vara möjligt att, bredvid det nu reglementerade sättet för låns utgifvande, banken skulle vara benägen att af förhandenvarande medel bereda lån på bestämd betalningstid mot lägre ränta, till exempel $4\frac{1}{2}$ procent. Men denna framställning afslogs af banken på den grund, att banken för sin del förklarade, att den icke kunde medgifva en sådan rättighet åt vissa låntagare, utan att den komme äfven de andra låntagarne till godo på samma gång. Då återstod intet annat för komitén att undersöka, än huru vida det fans någon möjlighet att för sådana jordegare, som ännu icke voro delegare i hypoteksbanken, bilda en ny sådan bank, och att se till huru vida denna nya bank kunde draga nytta af den lägre räntefoten och skaffa lån utomlands på bättre vilkor, samt börja en lånerörelse bredvid den nu varande hypoteksbanken. Men vid behandlingen af denna fråga fann komitén ganska snart, hvad äfven *utskottet* i sitt betänkande har gillat, att det skulle vara i högsta grad skadligt, om ett sådant förslag skulle komma till utförande. Först och främst skulle det kunna betydligt skada hypoteksbankens nu varande utmärkta kredit i utlandet och således, i stället för att bereda en fördel genom lägre ränta, bereda olägenhet genom svårigheter för konverteringarna. Men dessutom mötte ett annat hinder, som var svårare, nemligen just den punkt i reglementet, att hypoteksbanken har privilegium på att ensam utgifva obligationer med

inteckningsrätt i svensk jord. Hypoteksbanken har visat, att det är nästan uteslutande på detta privilegium, som det berott, att banken varit i tillfälle att skaffa sig så fördelaktiga vilkor för de lån, som den upptagit i utlandet. Komitén fann sig således föranlåten att bestämdt förklara, att man icke kunde tillstyrka bildande af en ny bank. Det enda sätt, som då återstod att möjliggöra för landbrukarne att få begagna sig af den nuvarande lägre räntefoten var ju att tillse, huru vida icke möjlighet förefans att, i den mån lånen amorterades, vederbörande läntagare skulle blifva i tillfälle att återfå ett motsvarande belopp inteckningar i sin egendom, och på det sättet blifva i tillfälle att placera dessa belopp hos andra bankanstalter mot billigare ränta. Afven mot denna framställning gjorde hypoteksbanken åtskilliga invändningar, som i vissa fall voro, enligt mitt förmenande, fullt berättigade, men det hindrade icke komitén att hos regeringen tillstyrka åtgärder i sådant syfte. Komitén formulerade också ett förslag till ändring i hypoteksbankens reglemente, för att möjliggöra ett sådant öfverlemnande från banken, och detta komiténs formulerade förslag ligger nu på Kongl. Maj:ts bord. Jag ber att få påpeka, att detta betänkande är dateradt den 12 december 1887 och, enligt hvad jag har mig bekant, är således denna enda fråga, som ännu återstår, nu föremål för Kongl. Maj:ts behandling. Då synes det mig, att det af utskottet här föreslagna skrifvelseförslaget icke bör bifallas. Det enda, som efter mitt förmenande och enligt komiténs förmenande, är utförbart, det är denna fråga om inteckningarnes återfående, och denna fråga ligger, såsom nyss nämndes, på Kongl. Maj:ts bord sedan kort tid tillbaka. Mig synes det sålunda vara mycket betänkligt, om Riksdagen redan nu och innau denna fråga fått en tillräcklig utredning hos regeringen, skulle på nytt skriva om samma fråga, utan att kunna angiva någon ny väg, på hvilken den skulle kunna lösas. Ty alldeles klart är, att i fråga om bankens lånerörelse kan Riksdagen knappast göra någon framställning hos Kongl. Maj:t. Den frågan är en fråga mellan banken och dess delegare, och Kongl. Maj:t kan icke taga befattning dermed på annat sätt, än för så vidt frågan beröres af reglementet.

Herr Danielson står på samma ståndpunkt i sin motion, som han intog inom komitén, nemligen att han vill hafva en ny bank, och detta i synnerhet för att gifva lån åt nya låntagare. Detta förslag har komitén afstyrkt, och utskottet har nu ock på det starkaste betonat, att det anser förslaget vara högst olämpligt. Således är ju denna fråga förfallen. Utskottet har i stället ansett, att man skulle kunna vinna ändamålet på samma sätt, som komitén tänkt sig saken, nemligen genom inrättande af en ny kassa. Detta har dock herr Danielson i sin motion afstyrkt, ty han säger, att först och främst kan man åstadkomma en ny bank genom att kringgå reglementet. Sedan säger han, att då man nu inom komitén har underhandlat med banken och den visat sig omöjlig att vilja lemna sådana lån, så anser han det icke vara värdt, att en framställning nu göres i det angifna syftet. Det oakadt har utskottet ansett, att en sådan framställning bör göras. Men icke så herr Danielsson.

Bland de skäl, som det sammansatta utskottet har anfört för

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
teckkassa.*

(Forts.)

Ifrågasatt för förslaget, är äfven det, att man anser, att *billighetsskäl* fordra, *inrättande af* att låntagarna nu borde kunna få lägre ränta. Ja, dermed har det *en ny jordbrukshypotekskassa.* sammansatta utskottet enligt mitt förmenande icke alls klargjort, hvarom fråga är. Är det fråga om de gamla låntagarna, så har så väl hypoteksbanken som komitén sagt, att detta är icke möjligt annat än i den mån, som lånen kunna konverteras och nedsättningen således komma alla till del. Detta synes mig vara en affär mellan delegarne i hypoteksbanken och banken sjelf, och deri kan, enligt mitt förmenande, hvarken Riksdagen eller Kongl. Maj:t taga något initiativ. Då återstå de, som ännu icke äro delegare i banken, men skulle vilja der skaffa sig lån. Hvad denna fråga beträffar, så är den så nyligen besvarad, att den föreligger i komiténs betänkande, dateradt i december 1887, och jag hemställer, huru vida det då kan vara skäl att genom en skrivelse begära en ny utredning, hvilken icke kan leda till något annat än nya öfverläggningar mellan den nya komitén och hypoteksbanken. Jag kan, för min del, icke finna annat, än att, om Riksdagen önskar att Kongl. Maj:t skall fästa afseende vid dess skrivelser, böra dessa i första rummet vara så klart bestämda, att man faktiskt vet, hvarom fråga är. Och då denna skrivelse icke innehåller någon annan framställning, än om inteckningarnes återbärande, så är detta en fråga, som redan ligger på Kongl. Maj:ts bord, och det synes nästan hastigt att begära, att den redan nu skulle kunnat afgöras. Jag har således icke kunnat finna annat, än att då det sammansatta utskottet i sin motivering visat de olyckliga påföljder, som skulle uppstå, om en ny hypoteksbank inrättades; då vidare frågan om en ny lånerörelse är så nyligen och så grundligt behandlad som i komiténs betänkande; och då intet annat återstår än det praktiska förslaget om inteckningarnes återlemnande, den föreslagna skrivelsen nu icke är af behöfvat påkallad, men torde kunna skada betydligt. Otvifvelaktigt är, att då hypoteksbanken inom kort tid måste företaga konverteringar till belopp af 30 millioner kronor och snart nog af flera af sina lån, en sådan fråga, om den nu af Riksdagen å nyo väckes, måste inverka skadligt på de ränteförmåner, som banken kan betinga sig vid dessa konverteringar, då deremot, om man låter frågan vara i fred, och Riksdagen visar sig vilja respektera de aftal, som banken ingått, vi veta, att räntan blir den lägsta möjliga, som för Sverige kan åstadkommas.

Jag har icke kunnat underlåta att reservationsvis nämna min afvikande mening i denna fråga, och jag ber att få yrka afslag å det föreliggande skrivelseförslaget.

Herr Hedlund: Innan jag berör det ämne, på hvilket jag egentligen velat fästa kammarens uppmärksamhet, vill jag, i fråga om rättigheten att utfå inteckningar, uttala den mening, att det vore ganska betänkligt, om låntagare, som amorterat en del af lånet, skulle kunna återfå sina inteckningar, frigjorda från det amorterade beloppet. Detta hufvudsakligen af det skäl, att det är en solidarisk ansvarighet mellan alla de fastigheter, som äro belånta i hypoteksbanken, och att det således, under kritiska tider, kan falla rätt tungt på andra, om några få sina inteckningar frigjorda. Äfven för föreningens kredit

måste det vara af vigt, att man vet, att för hvarje år, som går, ökas säkerheten af dessa inteckningar. Det kan möjligen ske inom vissa gränser. Jag vet att i en hypoteksförening, som ligger mig mycket nära, medgifves upptagandet af nytt lån, då ungefär hälften af de gamla lånen är amorterad. Detta är dock något annat än att återfå inteckningar, som icke blifvit fullt guldna. Dertill kommer en annan omständighet, nemligen att i synnerhet vid vissa tillfällen måste hypoteksbanken ligga med stora summor, d. v. s. strax efter tidpunkten för ett upptaget lån, för hvilket man icke kunnat gifva de säkerheter i fastighetsinteckningar, som utgöra vilkoret för obligationernas och lånetransaktionernas uppfyllande med de blifvande utländske långifvarne. Det har icke kunnat undfalla den, som litet närmare följt med dessa förhållanden, att det icke är alldeles korrekt att vid vissa tider ligga många millioner inom hypoteksbanken, som utlånas emot andra säkerheter än sådana, som ingå i lånekontraktet med främlingarne.

Det var dock icke härom jag ville yttra mig. Jag ber blott att få uttala den åsigten, att, så vidt jag kan förstå, är det en brist i våra bankförhållanden, att vi stå emellan ytterligheterna af trenne låneformer, den ena 6 månaders vexlar eller reverser och den andra 40 års lån. Någon mellanform finnes i detta fall icke införd i mera allmänt bruk, utom i riksbanken, der lån kunna fås på $2\frac{1}{2}$ års afbetalning. Detta är ett ämne, som ganska ofta varit föremål för enskilda öfverläggningar emellan både bankirer och andra bankmän inom den kommun jag tillhör. Man har dervid å ena sidan uttryckt den mening, att låneoperationerna borde kunna uppgöras, vare sig genom riksbanken eller någon annan institution, med samma aftalsfrihet, som gäller i fråga om andra transaktioner. Deremot har man från andra håll anmärkt, att det är icke »bankmessigt» att utlåna pengar på längre tid, än man inlånar dem, och då inlåningen göres på 6 månader, bör man naturligtvis ställa utlåningen derefter. Härvid åter har erinrats, att om detta gäller om depositionsbanker, hvilkas hufvudsakliga kapital består utaf i dem gjorda insättningar, så bör detta icke gälla sådana banker, som hafva stora egna kapitaltillgångar, såsom riksbanken. Denna bank borde väl vara i tillfälle att i allmänhet med samma frihet uppgöra lån på olika tider, som den nu fått, genom Riksdagens medgifvande, i fråga om afbetalningslånen.

Jag har en liffig erinran från en något aflägsen tid, då det inom riksbanken fans en kassa, jag tror det var en pensionskassa för tjänstemän, hvilken utlånade medel på det viset, att det inbetalades $\frac{1}{10}$ hvart $\frac{1}{2}$ -år i stället för $\frac{1}{5}$ hvarje $\frac{1}{2}$ -år, som är fallet med vanliga afbetalningslån. Alla jordbrukare i hufvudstadens närhet, som kunde begagna sig af denna kassa, voro dermed synnerligen belåtna. Det var också på den tiden, som det nästan för alla jordbrukare icke fans något annat rörelsekapital än dessa s. k. diskontlån, hvilka den tiden blefvo mycket dyra, emedan de måste gå genom kommissionärer, hvilka togo sin dryga provision. De, som minnas den tiden och som veta, hvilka bekymmer jordbrukarne då hade för att kunna få ett belopp, som nu anses för en obetydlighet,

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
bruks hypo-
tekskassa.
(Forts.)*

Ifrågasatt borde helt viss återhålla mycket af sin klagan öfver de nuvarande *inrättande af* förhållandena. Skulle emellertid sådana lån, vare sig i form af af- *en ny jord-* betalnings- eller omsättningslån, genom ett friare aftal och på längre *brukshypo-* tid kunna erhållas, tror jag att berättigade anspråk både hos jord- *tekskassa.* brukare och andra näringsidkare vore tillfredsställda. Jag har *(Forts.)* sport att t. ex. i Venersborg utlånas en del af sparbankens insättningar på afbetalning af 10 procent om året, hvarigenom lånet sålunda är återbetaldt inom 10 år. En sådan låneform är ganska fördelaktig i synnerhet för den, som skall nedlägga penningarna i en industri, som kanske icke kan återgälda kapitalet på kortare tid än 10 år, något som äfven torde vara fallet med jordbrukare, hvilka företagit nyodlingar o. s. v.

Jag har med detta endast velat säga, att i den del motionären ansett, att det borde finnas en låneform, som ligger emellan reverslån på 6 månader och de fastbundna hypotekslånen, i den delen instämmer jag med honom. Men jag kan deremot icke vara med om, att det för detta ändamål skulle bildas vare sig en ny hypoteksbank eller någon afdelning af den nu varande hypoteksbanken. I det senare fallet möter, om jag icke misstager mig, ööfvervinnerliga hinder i det för hypoteksbanken gällande reglementet, i förtroende till hvilket reglemente våra stora hypotekslån blifvit med främmande bankirer afslutade. Jag kan derför svärigen tänka mig, att Sveriges regering eller Riksdag skulle vilja gå in på någon rubbning af detta reglemente, som skulle kunna innebära ett sviket förtroende — om också endast en skugga deraf. Deremot har jag svårt att fatta, att icke riksbanken i ganska stor utsträckning skulle kunna medverka till det ändamål, hvarom här är fråga, just till följd af att riksbanken har betydliga egna fonder, och då Riksdagen är angelägen att upphörligt öka dessa fonder, kan jag icke finna annat än att riksbanken skulle vara i tillfälle att, om Riksdagen med fullt förtroende gifver riksbankens styrelse fria händer att ingå aftal med låntagarne, efter förefallande omständigheter, inom viss begränsad tid, högst 10 år, ställa dessa lån på afbetalningsterminer. Jag vet väl att från riksbankens sida åtskilliga invändningar deremot göras, men jag är icke säker på, att dessa invändningar ega full giltighet, äfven då jag hört dem försvaras af den numera afiidne bankdirektören Dufva. Det är så mycket här i världen som heter »messigt». Man säger att det är fabriksmessigt, eller militärmessigt eller bankmessigt; men då man närmare undersöker förhållandena i detta afscende, kunna de ofta hvilat på en inrotad föreställning, som mycket väl, då man går den närmare in på lifvet, kan finnas icke vara fullt »messigt».

För min del är jag villrådlig om, huru jag skall lägga min röst i afscende på det föreliggande förslaget. Det vore måhända lämpligast att anmoda Kongl. Maj:t att göra den utredning, hvarom här är fråga. Men å andra sidan torde Riksdagen ej böra allt för mycket missbruka sin rätt att besvära Kongl. Maj:t med en mängd olikartade uppdrag. Detta kunde i alla fall vara ganska oskyldigt, men då motionären bestämdt formulerat sitt yrkande, att den af honom åsyftade institution skall vara bygd på hypoteksbanken

och då jag för min del anser, att hypoteksbanken *icke* är den inrättning, som skall träda upp i och för det sökta ändamålet, har jag stannat vid det beslut, att förena mig med den siste talaren uti hans yrkande om afslag på utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.*

(Forts.)

Herr Hallenborg: Det torde tillåtas mig att, innan jag uttalar mina åsikter om detta utskottets betänkande, som nu föredrages, lemna en kort redogörelse för hypoteksbankens verksamhet under de 28 år den existerat, och hoppas jag att derigenom i någon mån kunna skingra den missuppfattning, som vid många tillfällen så i tal som tryck gjort sig gällande vid bedömandet af hypoteksbankens verksamhet samt ådagalägga att dess uppgift varit ganska svår att lösa, och att banken under vissa tider haft stora svårigheter att bekämpa.

Vid 1859—1860 års riksdag beslöto riksens ständer, på framställning af Konungen, att en hypoteksbank skulle inrättas för hela riket. Från och med att den kongl. propositionen, som behandlades af ett sammansatt stats- och bankoutskott, der den nuvarande statsministern var ordförande, blef af Riksdagen godkänd, ströks ett streck öfver alla dåvarande hypoteksföreningars verksamhet. De ställdes under utredning och fingo icke inlåta sig på utlåningar annorlunda än genom hypoteksbanken. Det var naturligt, att på en sådan institution som hypoteksbanken stora anspråk skulle ställas, och då denna institution helsades på många håll med ovilja och misstroende af dem, som varit emot dess inrättande, var det lika naturligt, att alla dess åtgöranden redan från dess början blefvo underkastade en sträng kritik. Vid tiden för dess stiftande var penningetillgången knapp och räntan hög, till följd hvaraf de lån, som af hypoteksbanken lemnades, icke voro fördelaktigare än de, som föreningarna utdelat, och sålunda började banken sin verksamhet under högst ogynnsamma förhållanden.

År 1861 afslutades det första lånet på 12 millioner thaler, eller 32 millioner kronor, emot en ränta af $4\frac{1}{2}$ procent till kurs af $92\frac{1}{2}$ procent.

Detta belopp öfvertogs genast af föreningarna, men då de icke ville gå in på att vid lånets erhållande medgifva afdrag på beloppet med de $7\frac{1}{2}$ procent, som voro erforderliga för att utjemna kapitalrabatten, utan hellre göra detta genom årlig amortering, måste de erlägga 5 procent ränta för sina lån, hvarigenom den till hypoteksbanken ingående räntan blef så mycket större än den derifrån utgående, att med det derigenom uppkommande årliga ränteöfverskottet kapitalrabatten kunde under amorteringstiden afskrifvas. Detta var således början till dessa kapitalrabatter, hvarom så mycket har ordats. Derest föreningarna hade genast velat vidkännas kapitalafdrag, hade räntan från början icke varit högre än de $4\frac{1}{2}$ procent, hvilka nu anses såsom ett önskningsmål, och vid hvarje ny upplåning till lägre räntefot hade lånen kunnat lemnas till samma ränta som den i obligationerna förskrifna och räntefoten således för närvarande vara mycket låg, men de kapitalafdrag, som låntagarne måst vidkännas, hade kan hända för dem känts mera betungande än man

Ifrågasatt föreställer sig, ehuru bankens utlåning derigenom ständigt stått i
örättande af öfverensstämmelse med den allmänt gällande räntan.

År 1862 upptogs ytterligare ett lån af 12 millioner thaler, men som föreningarna icke anmält tillräckligt stort lånebehof, kunde icke mer än 2 millioner thaler fixt öfvertagas. Tiderna voro då så goda, att kursen för detta lån bestämdes till 94 procent;

(Forts.)

men konjunkturerna ändrade sig helt plötsligt, så att då nya låntagare anmälde sig och långifvarne icke längre voro förpligtade att lemna några medel, kunde banken icke tillfredsställa deras lånebehof. Detta sorgliga förhållande varade under 5 år, eller till 1867, då nöden var så stor, att föreningarna ville erlægga snart sagdt hvilken ränta som helst, hvarför styrelsen ingick till Kongl. Maj:t med begäran att få lemna ut lån med 12 procent kapitalrabatt, till följd hvaraf 1862 års $4\frac{1}{2}$ procent obligationer såldes till 82 procent och 1864 års 5 procent obligationer till 88 procent, och till dessa kurser uttogos lån med begärlighet. Detta var år 1867. 20 år derefter, eller år 1887, såldes bankens 4 procent obligationer öfver pari. Hvilken skillnad under 20 år och hvilka fluktuationer i våra penningeförhållanden!

Från och med år 1867 började kurserna stiga för hvarje år, så att man år 1871 kunde lemna ut lån utan kapitalrabatt, och år 1872 ansåg styrelsen sig kunna lägga upp ett 4 procent lån samt ytterligare ett dylikt år 1874 — men derefter togo de goda tiderna åter slut, och penningbehovet gjorde sig så gällande att ytterligare kapitalrabatt måste drabba låntagarne, och slutligen upplades år 1877 ett nytt 5 procent lån, hvars obligationer måste säljas med 2 procent kapitalrabatt ända till år 1880, då förhållandena å nyo förbättrades, så att en konvertering af 1864, 1869 och 1871 års 5 procent lån kunde verkställas genom ett nytt lån till $4\frac{1}{2}$ procent. Sedan dess har räntan varit i beständigt fallande, och banken har begagnat sig af de goda konjunkturerna för att verkställa alla de konverteringar, som kunna ega rum. De konverteringar, som sålunda egt rum, äro 1861, 1862 och 1874 års tyska $4\frac{1}{2}$ procent, 1864, 1869 och 1871 års svenska 5 procent samt 1872 och 1874 års svenska 4 procent obligationer.

Man skulle emellertid tycka, att när bankens kredit varit i ständigt stigande, så att vi kommit derhän att kunna sälja obligationer löpande med $3\frac{1}{2}$ procent ränta till högst fördelaktiga kurser, belåtenheten med bankens verksamhet skulle vara både stor och allmän, men så är ty värr icke fallet, ty man har, i synnerhet på senaste tiden, framställt många anmärkningar emot banken, hvilka i mitt tycke sakna befogenhet, då de anmärkta olägenheterna icke uppstått genom bankens förvallande. Särskildt är ock anmärkningsvärdt, att dessa förebråelser städse rättats emot bankens styrelse. Jag begagnar detta tillfälle för att upplysa derom, att bankens styrelse ingalunda är beklädd med så stor magt, att den kan ensam vara ansvarig för bankens åtgärder. Den har ingen annan handlingsfrihet än den, som är bestämd i reglementet eller är lemnad af bankens delegares beslut, och i viktigaste fall sammankallas en förstärkt styrelse, bestående af en medlem från hvarje i banken delegande förening, så att styrelsen i

sådana fall består af 15 ledamöter, hvarefter beslutet underställas den allmänna sammankomsten, som består af 30 ledamöter, utsedda af föreningarna på deras bolagsstämmor, och efter beslutet af den allmänna sammankomsten får styrelsen rätta sina handlingar. Jag nämmer detta, icke för att skjuta skulden från mig och mina kolleger i denna styrelse, men för att ådagalägga, att lika litet som förtjensten för hvad godt som banken verkat tillkommer styrelsen ensamt, lika litet bör den ensam uppbära klandret för hvad som är misslagligt —; i begge fallen är det hypoteksbanken kollektivt, som är ansvarig för beslutet.

Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle uttala en sats, som säkerligen icke kan jäfvas, och den är, att en styrelse aldrig kan uppfylla sina skyldigheter till sina principalers belåtenhet, när dessa principaler äro läntagare, och detta är ju helt naturligt, ty om också en låntagare, med öppna ögon för hvad han har att riskera, söker och vinner inträde i en bankinrättning, som arbetar under helt andra förhållanden än de enskilda bankerna, der räntan kan höjas eller sänkas, lånen uppsägas från så väl långifvarnes som låntagarnes sida m. m., och han således måste vara bunden efter det reglemente, hvarunder en sådan institution arbetar, så finner han sig belåten endast så länge det är en fördel för honom att vara der, men när räntan sjunker under den han der betalar, eller tillfälle till billigare lån erbjudes på andra håll, då glömmar han bort så väl de förhållanden, hvarunder han sökte inträde i banken, som den trygghet den i många afseenden bereder honom, och vill komma ifrån sin delaktighet, och när detta icke kan ske, blir han missnöjd med banken, som icke kan, äfven med bästa vilja, gå hans önsknningar till mötes — och att vinna meningsfränder för denna missbelåtenhet är icke svårt.

Till en början är man missnöjd därför, att räntan är för hög. Det är obilligt, säger man, att hypoteksbanken skall draga så hög ränta, då penningar erbjudas på förmånliga vilkor. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att när hypoteksbanken, så godt som på befallning af sina delegare, upptager nya lån och lemnar ut dem på sådana vilkor, att deraf icke uppstår någon förtjänst för hypoteksbanken, så ligger det i sakens natur, att hypoteksbanken icke kan nedsätta räntan för sina låntagare, om icke bankens långifvare också nedsätta räntan; och då hypoteksbankens långifvare bestå af en hel mängd obligationsinnehafvare, som bo hvar och en på sin ort, och hvilka banken icke känner, kan icke något aftal härom ske med dem. Det enda sättet att åstadkomma en räntenedsättning är då att verkställa konverteringar. Konvertering kan icke ske på 6 månaders uppsägning, utan betingas af lånekontraktet, der långifvarne betingat sig en tid, inom hvilken lånet icke får uppsägas. Detta är för dem nödvändigt ty annars kunde det hända, att innan de fått sprida ut sina obligationer, kunde lånet blifva uppsagt, och då finge de sjelfva behålla obligationerna. En sådan risk kunna de icke underkasta sig, ty deras affär är just att genom utspridning af dessa obligationer successivt höja kursen och derpå göra förtjänst. I samma mån som konverteringar kunna ega rum och hypoteksbanken lyckas

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekkassa.*
(Forts.)

upptaga nya lån till lägre ränta, för att betäcka föregående lån till högre ränta, skall denna ränteskilnad fördelas på delegarne. Det fordras naturligtvis, att det lån, som konverteras, skall vara temligen stort, för att verka på den stora massan, men om man beräknar att af hypoteksbankens 330 millioner kunna konverteras ett par lån på 70 eller 80 millioner, och om dessa konverteras till 1 procent lägre ränta, så är 1 procent af 70 eller 80 millioner, fördelad på dessa 330 millioner, en ganska obetydlig bråkdel. Verkan af de hittills gjorda konverteringarna har icke kunnat närmare kännas för låntagarne, emedan deras antal är så stort, men den lättnad har dock kunnat beredas låntagarne, att förvaltningsbidragen till hypoteksbanken borttagits, reservfonden betydligt stigit och en garantifond för kapitalrabattens afskrifning bildats, samt slutligen att, då vid den första konverteringen lånen utlemnades med 2 procent kapitalrabatt, denna kapitalrabatt efter denna konvertering kunnat borttagas. Således hafva några fördelar kunnat beredas låntagarne; men man har icke kunnat nedsätta räntan på de bestående lånen. Missnöjet dermed är fullt naturligt, och ingen kan väl föreställa sig, att icke hypoteksbanken behjertat detta, men en sådan nedsättning låter sig icke göra på annat vis än i mån af skeende konverteringar. Det kommer att dröja till år 1895, innan vi kunna konvertera ett litet lån på 32 millioner, men 1898, då vi kunna konvertera ett stort $4\frac{1}{2}$ procent lån på omkring 92 millioner, blir ställningen naturligtvis bättre. Men, säger man, detta sker först om några år; det är nu vi lida, det är nu vi behöfva hjälp. Jag beder eder, mine herrar, behjerta, att det står icke inom hypoteksbankens förmåga att hjälpa detta.

Den andra anledningen till missnöje är, att hypoteksbankens delegare icke få betala in lånen, när de vilja. Det ligger i sakens natur, såsom också reglementet föreskrifver, att när en låntagare anmäler sig att inbetala sitt lån, kan sådant medgifvas, när en annan lånesökande finnes tillreds att taga emot det inbetalda beloppet såsom nytt lån och på samma vilkor som det gamla. Detta gör icke någon ändring i hypoteksbankens amorteringsplan. Men om en låntagare får betala in ett 5 procent lån på t. ex. 100,000 kronor, och dessa medel skola förräntas af hypoteksbanken, men banken icke kan få 5 procent på dessa penningar, utan måste utlåna dem till lägre ränta, så uppstår en underbalans på räntan, som kommer att verka högst betänkligt på hypoteksbankens ställning.

Vidare är man missnöjd deröfver att, när lånen amorterats någon tid, det är förmenadt låntagarne att återfå de hypotiserade inteckningarna i mån af amorteringsbeloppet. Denna fråga är mycket viktig, och det synes verkligen vara i hög grad orättvist, att inteckningar till vida högre belopp än den återstående delen af lånet skola kvarhållas såsom säkerhet, men 10 § i reglementet har ända från början af bankens tillvaro blifvit så tillämpad, och denna bestämmelse utgör en grundval för bankens kredit, ty på bankens obligationer, d. v. s. dess skuldförbindelser, står denna paragraf tryckt, och om genom ändring af reglementet denna skulle upphöra att synas på obligationerna, komme säkerligen bankens kredit att lida obotlig skada. Dessa inteckningar stå dessutom som säkerhet icke allenast

för bankens långifvare utan äfven för den solidariska ansvarighet, hvari föreningarna stå för hvarandra, hvilken blefve väsentligt förändrad, om in-teckningarna på vissa ställen borttoges — under det att inom andra föreningar de blefvo oförändrade qvarstående eller endast i ringa mån återtagna. Här hafva åberopats de utländska förhållandena, och man har förmenat att det i detta afseende är bättre utomlands. Den förste talaren meddelade härom alla de upplysningar han fått för 2 eller 3 år sedan. Sedan dess har jag skaffat mig nya underrättelser, och de ställa sig naturligtvis något fördelaktigare för de utländska lånetagarne, ty räntan har sjunkit något. Men jag ber eder, mine herrar, komma i håg, att detta beror derpå, att på de flesta ställen utomlands lånen i allmänhet utlemnas i obligationer, så att, då en person får ut sitt lån, han får det i obligationer, hvilka han sedan får sälja bäst han kan. Den kapitalrabatt han får vidkännas vet man icke, ty den är icke synlig, men han gifver sin förbindelse på obligationernas nominella räntefot. Det beror sedan på en mer eller mindre lycklig realisation, om han gör någon god affär eller icke. Om obligationerna stå öfver pari, lemnas de icke ut, utan då få låntagarne sina lån kontant, men stå obligationerna till eller under pari, lemnas lånen till låntagarne i obligationer.

I afseende på missnöje deröfver att ingenting göres för låntagarne, vill jag i edert minne återkalla de förslag, som af sistlidne Riksdag behandlades. Det var af hypoteksbankens delegare vid 2 allmänna sammankomster godkändt, af Kongl. Maj:t gilladt och framlagdt för Riksdagen, blef af dåvarande sammansatta stats- och bankoutskott tillstyrkt, af Första Kammaren antaget utan diskussion, men af Andra Kammaren afslaget, och är nu åter hänskjutet till Kongl. Maj:ts pröfning efter sista årets beslut vid hypoteksbankens allmänna sammankomst. Detta förslag innebär, att hvem som vill skall få minska amorteringsprocenten till $\frac{1}{4}$ i stället för $\frac{3}{4}$ procent, hvarigenom äfven skulle kunna åstadkommas en räntenedsättning af $\frac{1}{4}$ procent, så att, när förvaltningsbidraget bortfaller, den årliga utgiften nedsättes med 1 procent, en lindring i utgift så betydlig och verkligt gagnande, att jag icke kunnat förstå hvarför detta förslag icke blef af Andra Kammaren antaget. Det är mig sagdt, att orsaken dertill var, att den långa amorteringstiden skulle utesluta möjligheten för låntagaren att någonsin blifva skuldfri, men dertill har man i allmänhet visat föga benägenhet, ty redan nu göras oupphörliga omsättningar af hypotekslånen, hvilket visar att de äro få, som äro mäktiga att fortsätta amorteringen under hela amorteringstiden; äfven uppgafs såsom skäl, att förslaget icke tydligt innehöll att den utsträcktä amorteringen icke var obligatorisk för alla utan beroende på hvars och ens egna vilja att qvarstå vid den nu gällande bestämmelsen, men detta har blifvit ändå tydligare framhållet i den skrifvelse, som å nyo inkommit och hvilat hos Kongl. Maj:t, och man har derför anledning att känna en ganska stor förvåning, att Kongl. Maj:t ännu icke visat sig iästa afseende vid detta förslag, som utan tvifvel är det som mest gagnar delegarne under dessa bekymmersamma förhållanden, och jag betvivlar att det går lätt att genom den föreslagna utredningen åstadkomma något bättre.

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
bruks hypo-
tekskassa.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.*

(Forta.)

Då man så gerna vill åberopa utländska förhållanden, skall jag i korthet visa, att en längre amorteringstid än här är antagen i alla andra länders hypoteksinrättningar.

I Norge har man 47 års amorteringstid, i Danmark 69 års amorteringstid, i Finland 47 års, och i Tyskland är amorteringstiden 53 å 55 år. I Frankrike 60—75 år. I England, der inga hypoteksbanker finnas, utan lifförsäkringsbolagen i dessa fall anlitas, utlemnas dylika lån på 50 år. Detta torde bevisa, att man i utlandet vanligen föredrager en längre amorteringstid mot ett lägre amorteringsbelopp för att lättare kunna verkställa sina annuiteter, och därför hafva vi i hypoteksbanken föreställt oss det icke vara så farligt att föreslå en ökning i amorteringstiden, som icke skulle vara obligatorisk, jemte nedsättning i amorteringsprocenten. Det står ju sedan Riksdagen fritt att, om Kongl. Maj:t fäster afseende vid ett sådant förslag, derom besluta efter behag.

I den af den förste talaren åberopade skrifvelsen från den så kallade ekonomiska komitén förekommo några ord, som jag, för min del, tycker gerna kunnat uteslutas, såsom innebärande att hypoteksbanken skulle icke hafva visat sig tillmötesgående och derför omöjlig att komma öfverens med. Det är en hård beskyllning, ty jag kan försäkra herrarne, att hypoteksbankens både styrelse och öfrige delegare städse varit benägna att göra allt hvad de kunnat för att lindra den tryckta ställningen i landet, men om vi, i enlighet med vår uppfattning af reglementet, gifvit bestämda svar på bestämdt uppgifna frågor, och dessa svar icke utfallit efter den fragandes önskan, så är det visserligen oangenämt att icke hafva kunnat vara honom till behag, men i främsta rummet måste man handla efter sin åsigt om hvad som är rätt, och om denna åsigt icke öfverensstämde med komiténs, förtjenar hypoteksbanken icke klander derför.

Hvad nu så väl herr A. P. Danielssons motion som föreliggande betänkande beträffar, har det väckt min förvåning, att man icke fäst något afseende vid de nuvarande delegarnes i hypoteksbanken bekymmersamma ställning. Endast nya delegare vill man hjälpa, men de gamla frågor man icke efter. Jag erkänner att, när en hypoteksbank fins i landet, den ock bör stå öppen för alla. Men om nya delegare nu skulle insläppas på gynsamare räntevilkor, så skulle de gamla icke få någon nytta deraf, ehuru dessa likväl fått vidkännas alla den framfarna tidens vedervärdigheter, både höga räntor och särskilda kapitalrabatter, samt derjemte under de svåraste konjunkturen stått solidariskt ansvarige med alla de andra hypoteksföreningarna. I stället för att, såsom nu yrkas, låta endast nye delegare åtnjuta fördelen af lägre ränta, hemställer jag derför, om icke billigheten med större skäl fordrar att man i främsta rummet hjälper dem, som stå inom hypoteksbanken och äro så bundna, att de icke kunna komma derur. Härtill vill jag lägga, att både här i Stockholm och andra städer äfvensom i sparbankerna i landet rika tillfällen finnas för dem, som hafva goda inteckningar, att placera dessa på längre eller kortare tid, med eller utan amortering, allt efter bekvämlighet, derför att begäret att utlåna penningar inom kreditanstalterna nu är

ganska stort. Följaktligen äro de lånebehöfvande icke i någon svår belägenhet för närvarande.

Mot utskottets förslag har jag en formel anmärkning att göra, öfver hvilken det beror på herr talmannen att döma, om jag har rätt eller icke. Jag tycker nemligen, att sammansatta utskottets betänkande står så nära gränsen till grundlagsvidrighet som möjligt. Herr Danielson begär i sin motion bildande af en ny sjelfständig hypotekskassa, oberoende af den nuvarande hypoteksbanken, samt att denna hypotekskassa skall ega rättighet »att förmedla jordbruksfastighetslån på viss tid utan amortering» och att »likaledes oberoende af hypoteksbanken, utfärda och försälja räntebärande obligationer, grundade på inteckning i svensk jord». I sitt inledande resonnement säger motionären:

»Men som hypoteksbankens vänner tro sig kunna påstå, att hypoteksbanken genom kongl. förordningen den 26 april 1861 och nu gällande grunder för sagda bank fått monopol att allena utgifva tryckta eller graverade, till innehafvaren ställda, på viss årlig afbetalning eller på uppsägning lydande, räntebärande obligationer, i hvilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlofvas, så torde, då något tillmötesgående från hypoteksbankens sida icke kan vara att i förenämnda afseende påräkna, det ej vara skäl att framställa något bestämdt förslag i angifna syftet. Likaså torde vara förgäfvat att framhålla den svårigheten för låntagarne, som ligger deri att hypoteksföreningarna kvarhålla hela den ursprungliga panten, tills lånet är slutamorteradt, och låntagaren derigenom är betagen möjligheten att å annat håll använda den större eller mindre del deraf, som öfverstiger hans verkliga skuld till hypoteksföreningen.»

Något förslag i sistnämnda hänseende har motionären icke framställt. Han har således icke, såsom utskottet synes förmena, framställt något alternativt förslag, ty ett sådant bör väl, enligt min uppfattning, innebära ett *antingen — eller* eller *a* och *b* eller något dylikt, och det förekommer alldeles icke i motionärens förslag. Emellertid föreslår utskottet, »att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, dels låta utreda, under hvilka vilkor och förutsättningar — bland andra *möjligheten för hypoteksföreningarnas låntagare att, i mån af verkställd amortering af deras skulder till föreningarna, återfå belånade inteckningssäkerheter*» — detta skulle således, enligt utskottets mening, vara herr Danielsons alternativa förslag, och det andra — »bildandet af en under samma styrelse och kontroll som allmänna hypoteksbanken ställd ny hypotekskassa må komma till stånd med rättighet att förmedla jordbrukslån, grundade på inteckning i svensk jord; dels ock derefter till Riksdagen afgifva det förslag, som med anledning af en sådan utredning kan finnas lämpligt». Jag erkänner visserligen, att det är en ganska stor skillnad mellan herr Danielsons förslag, som afser bildande af en hypotekskassa, som är alldeles oberoende af hypoteksbanken, och utskottets tillstyrkande af en sådan kassa, men såsom stående under hypoteksbankens förvaltning och kontroll. — Men härutinnan anser jag att utskottet öfverskridit sin befogenhet, då det begagnat motionsrätt, som icke tillkommer utskottet. Statsutskottet

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
teksskassa.*

(Forts.)

Ifrågasatt inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa.
(Forts.)

har ingen sådan motionsrätt. Banköutskottet icke heller, undantagandes i fall, som röra riksbankens förvaltning, och icke ens ur denna synpunkt har det tillkommit sammansatta stats- och banköutskottet att begagna motionsrätten. Jag är dock öfvertygad, att herr talmanen redan pröfvat hvad som i denna sak är rätt, och jag vägar tro, att utskottets ärade ordförande, som nyligen visat sig vara en varm vän af grundlagen, noga förvissat sig om att han icke råkar ut för den dekonfityr, att han, sedan han den ena dagen med stor vältalighet uppträdt till försvar för grundlagarnes hållande i helgd, en vecka derefter skulle göra sig till försvarare af ett förslag, som icke står i full öfverensstämmelse med samma lagar.

Hvad emellertid beträffar den delen i förslaget kläm, der det talas om, under hvilka föreställningar låntagarne skulle återfå sina inteckningssäkerheter, så anser jag det vara högst betänkligt, om denna fråga skall här inom irksdagen debatteras och blifva föremål för Riksdagens beslut. Denna fråga är nemligen af en ytterst ömtålig natur, emedan hvarje tal här om förminskande af de säkerheter, som stå för de obligationer man utfärdat, måste ovilkorligen skada bankens kredit i utlandet. Denna skadas icke det ringaste, om ekonomiska komitén skrifver till Kongl. Maj:t i detta ämne, ty det har endast karakter af ett enskildt meddelande. Men när frågan debatteras inom Riksdagens kamrar, och ett utskottsbetänkande afgifvits, i hvilket, om också blott i en mellanmening, den åsigt uttalas att inteckningssäkerheter böra utlemmas, så inverkar det menligt på krediten. För öfrigt torde ett sådant uttalande nu från Riksdagens sida vara så mycket mera obehöfligt, som, då frågan redan ligger på regeringens bord, Kongl. Maj:t ju är i tillfälle att pröfva hvad ekonomiska komitén i ämnet anfört.

Dessutom hade jag, der det talas om inrättande af en ny hypotekskassa, helst sett, att man icke användt ordet »hypotekskassa», som i allmänhet betyder en institution af mera själfständig och omfattande art, och då utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka herr Danielsons motion i afseende på inrättande af en ny och själfständig hypotekskassa, så hade det ju legat nära till hands att välja ett annat uttryck, såsom t. ex. en *afdelning* under hypoteksbanken, en ny rörelsegren eller något dylikt.

Hvad åter vidkommer denna s. k. »hypotekskassas» uppgift att förmedla jordbruksfastighetslån, ber jag få upplysa, att hypoteksbankens styrelse för närvarande är sysselsatt med utarbetande af ett förslag, som afser så väl att åstadkomma lindring i de nuvarande låntagarnes vilkor som att bereda tillfälle för nya låntagare att erhålla lån till lägre ränta än den nuvarande, hvilket förslag kommer att vid nästa allmänna sammankomst, den 18 nästkommande juni, öfverlemnas till delegarnes pröfning. Jag kan icke ingå på förslaget detaljer, ty det vore att brista i grannligheten emot delegarne att här meddela ett förslag, som det i första rummet tillkommer dem att pröfva, och det torde äfven vara nödvändigt att dessförinnan afvakta Kongl. Maj:ts beslut i afseende å det hos honom hvilande förslag; om hvars bifallande föreningarna hysa de lifligaste förhoppningar.

Då frågan om inteckningarnas återtagande kan fullständigt ut-

redas af Kongl. Maj:t utan en ny skrifvelse, och då hypoteksbanken för närvarande arbetar på försöket att kunna lemna ut lån på billigare villkor, så hemställer jag, om det icke vore lämpligt, att kam-maren icke lemnar sitt bifall till den nu föreslagna skrifvelsen. Frå-gan om in-teckningars återfående skulle kunna lösas på ett sätt, som icke det tillkommer hypoteksbanken att föreslå, nemligen derigenom att Riksdagen skulle besluta, att såsom säkerhet för de återtagna in-teckningarne öka den hypoteksbanken lemnade grundfonden af 8 millioner till så stort belopp att derigenom det önskade resultatet kunde vinnas. Detta är dock en sak som icke tillkommer mig att föreslå.

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekkassa.*

(Forts.)

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, kan jag icke förena mig med utskottet i dess hemställan.

Herr Lundeberg: Man kan icke finna annat än högst naturligt, att de män, som fått det ansvarsfulla förtroendet att handhafva och skydda vårt hypotekverk, måste med största betänksamhet mottaga alla de förslag, som kunna ifrågakomma, rörande en ändring af villkoren för hypoteksbankens verksamhet, och man måste hålla dem räkning för detta. Ty vårt lands kredit är så vigtig, att den bör på allt sätt skyddas, och i detta fall tror jag ingen kan säga annat, än att hypoteksbankens styrelse har gjort allt, hvad på den kan an-komma.

Men å andra sidan kan det icke förnekas, att i tider, sådana som dessa, då den allmänna räntan är låg, de låntagare, som hafva att betala en hög ränta, känna sig betungade och bekymrade, i syn-nerhet då föga utsigt förefins, att räntan snart för dem skall kunna nedgå. Då det emellertid är en stor klass inom vårt land, som be-röres af dessa förhållanden, och denna klass, så att säga, utgör landets kärna, samt dess välstånd och välbefinnande återverka på hela landets ekonomiska lif, så anser jag det vara af vigt, att man tillser, huru vida icke något i detta full kan göras.

Hvad räntan beträffar, hafva vi hört, att den näppeligen kan komma att nedsättas. De konverteringar af någon betydighet, som förestå, kunna icke verkställas förr än 1895 och 1897, och äfven om dessa komma att på ett godt sätt genomföras, så äro, såsom vi hafva hört, kapitalrabatterna på de föregående lånen så stora, att derför icke någon väsentlig räntenedsättning kan ega rum. Det har äfven blifvit sagdt, att, om också konverteringarne ske gynsam, räntan likväl icke kan nedsättas under 4,6 eller möjligen 4½ procent, och detta är en relativt hög ränta, åtminstone för närvarande, då räntan för första klassens säkerhet på jordbruksfastighet är 4 procent och derunder.

Man har anvisat en annan väg, nemligen det förslag, som hypoteksbankens styrelse afgifvit, att den nuvarande amorterings-procenten, som är $\frac{3}{4}$ procent, skulle kunna nedsättas till $\frac{1}{4}$ procent. Detta innebär likväl icke någon synnerlig lockelse, ty det medför att amorteringstiden kommer att utsträckas till 61 å 62 år, och under hela denna långa tid får man visserligen denna lindring i amorte-

Ifrågasatt ringen, men man har dock att betala en relativt högre ränta och
 inrättande af framför allt, man kan icke disponera sina säkerheter.

Dessa båda vägar kunna således icke leda till önskad mål,
 och af ekonomiska komiténs betänkande, hvarför här så utförligt och
 intressant redogjorts, framgår äfven, att komitén kommit till samma
 resultat, och att den därför tänkt sig nödvändigheten att slå in på
 en annan väg.

Denna väg är att söka bereda låntagarne möjlighet att återfå
 de inteckningar, som äro afbetalade. Nu hafva, såsom vi hört, röster
 höjts emot detta förslag. Det säges, att, på grund af 10 § i gällande
 reglemente, något sådant icke kan ega rum. Denna paragraf före-
 skrifver, att under hela lånetiden skola tillräckliga säkerheter för
 lånen ställas i jordegendom och fortfarande under hela lånetiden
 bibehållas, men kan jag, för min del, icke tolka detta så, som här
 förut antydts, ty jag kan icke finna, att, då en låntagare afbetalt en del
 af sitt lån, långifvaren skall kunna med laga rätt fordra att fort-
 farande få behålla en säkerhet, hvarpå ingen skuld hvilat.

Så säges det, att låntagares i hypoteksförening tecknade del-
 aktighet betingar, att återlemnande af inteckning icke kan med-
 gifvas. Reglementet stipulerar i detta fall, att delaktigheten är be-
 stämmande för rätten att föra talan och innebär skyldighet för lån-
 tagaren att ansvara för bankens förbindelser. Detta, kan man säga,
 är kanske en hake. Hvad nu rätten att föra talan beträffar, tror
 jag emellertid, att delegarne i allmänhet med nöje skola se den-
 samma minskad. Hvad åter ansvarigheten vidkommer, så, om något
 ondt skulle träffa hypoteksbanken — dertill föreligger dess bättre
 ingen som helst anledning — men om något sådant likväl skulle
 ske, så tror jag icke, att någon på fullt allvar kan förutsätta, att
 den generation, som då lefver — och detta blefve visserligen icke
 den nuvarande — skulle finnas villig att försöka honorera dessa
 bekymmer, och ännu mindre att den skulle mägta att bota den
 reftvan. Men äfven om sådant skulle kunna gå för sig, hvilken metod
 skulle kunna användas? Det måste ju nemligen alltid inträffa, att
 åtskilliga låntagare eller delegare möjligen afbetalt amorteringar
 under hela lånetiden så när som på ett år, under det att andra lån-
 tagare endast afbetalt ett års amortering. Jag kan icke se, huru
 detta praktiskt skall kunna lösas, och jag tror icke att det *kan*
 lösas, med mindre än att staten träder emellan. Om denna förut-
 sättning är riktig, så kan jag icke finna annat, än att staten lika
 väl nu kan försöka ordna denna sak och, så vidt möjligt är, undan-
 rötja de olägenheter, som för närvarande föreligga. Att sådant icke
 är omöjligt, att en reglementsförändring i denna rigtning kan låta
 sig göra, i den tron får man ett stöd, då man genomläser den
 reservation, som finnes bifogad ekonomiska komiténs betänkande,
 och som är afgifven af en auktoritet inom detta område. I denna
 reservation säges det, att, om en låntagare, som amorterat en viss
 del af sitt lån, vill utbyta denna afbetalning mot ett nytt lån på
 den gamla säkerheten, så får han det, och det säges äfven, att, om
 en låntagare vill återfå amorterad säkerhet, går detta för sig på det
 sättet, att han inbetalar hela det återstående kapitalbeloppet och

tager ett nytt lån på samma belopp, i hvilket fall han återfår den amorterade in-teckningen. För min del kan jag icke finna, att detta är i princip något annat än hvartill komitén velat komma. Men vägarne äro något olika, ty genom reservantens förslag utsträcker man än vidare lånetiden.

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekkassa.*

(Forts.)

Men det torde icke vara nog med en ändring i reglementet, ty, såsom vi hafva hört i dag, hafva långifvarne den föreställningen, att de ega rätt att disponera dessa säkerheter under hela amorteringstiden. Såsom också blifvit uppgifvet, har staten vid hypoteksbankens bildande lemnat en grundfond af 8 millioner kronor att i särskildt förutsedda fall kunna användas. Denna grundfond står fortfarande kvar till samma belopp. Går man nu ut från den förutsättningen, att staten i kritiska fall måste inskrida, kan jag icke finna, hvarför icke, om långifvaren fordrar någon ersättning för att han ej får disponera dessa öfverloppssäkerheter, staten i sådant fall skulle kunna lemna honom garanti. Staten ikläder sig, enligt mitt förmenande, derigenom icke någon större risk än hvad den i sjelfva verket nu har, och långifvaren kan icke med fog hafva något att anmärka, ty -- »det bästa är godt nog».

Annu mindre än utskottet kan jag tillåta mig att angifva några vägar till lösningen af denna fråga. Jag tror emellertid, att detta, som jag nu haft äran nämna och som äfven med ett visst intresse omfattats af hypoteksbankens ärade ordförande, är ett uppslag. Flera kunna finnas. Vi hafva t. ex. hört en talare säga, att riksbanken skulle kunna träda emellan. Riksgäldskontoret skulle kanske också möjligen vara en lämplig mellanlänk att förmedla hypoteksbankens verksamhet.

Många sätt kunna finnas, men dessa torde bäst kunna pröfvas och utredas af Kongl. Maj:t. Nu säges det, att åtgärden att besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse vore öfverflödig, emedan ekonomiska komiténs betänkande i detta afseende hvilat på regeringens bord. Det torde likväl vara en väsentlig skillnad, om ett ärende frambäres till Kongl. Maj:t af en komité eller af Riksdagen.

Vidare har det blifvit sagdt, att det icke skulle vara lämpligt, att en ny hypotekskassa eller ny afdelning af hypoteksbanken bildades, och särskildt har dervid framhållits, att sådant icke vore af behof eller till nytta för de nya låntagare, som skulle vilja skaffa sig lån på sina säkerheter, enär jordegare med första klassens säkerheter lätteligen kunna i sparbanker och andra inrättningar få sina säkerheter belånade. Ja, detta är riktigt, och afser därför nu i frågavarande förslag icke så mycket att hjälpa de jordegare, som förut icke hafva men hädanefter vilja upptaga lån, utan dess egentliga och hufvudsakliga innebörd är att hjälpa de gamla delegarne. Och man kan ju tänka sig att, med det mål för ögonen att åt dessa gamla delegare, hvilka dragit dagens tunga och hetta, söka återföra de afbetalta in-teckningarna, en hypotekskassa, utgörande en underafdelning af hypoteksbanken, kunde blifva till nytta både för banken och delegarne. Den frågan får emellertid sin bästa utredning, när Kongl. Maj:t tager den i öfvervägande, och det torde vara bäst att ajournera sitt omdöme derom, till dess man får se denna utredning.

Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
bruks hypo-
tekskassa
(Forts.)

Man vet icke, hvad den kan föra med sig. Men hvad man med säkerhet vet, det är, att en stor oro gör sig gällande inom landet rörande denna fråga, och att den *måste* lösas, om icke sinnera skola, icke upphetsas men känna sig ännu mera betryckta, hvadan jag tror det vara skäl att så fort som möjligt taga den under öfvervägande.

Hvad slutligen beträffar spörsmålet om utskottets berättigande att framlägga detta förslag, är jag icke rätte mannen att gifva svar på den frågan. Jag är dock säker på, att den blir besvarad.

Vi veta emellertid, att Andra Kammaren utan votering fattat sitt beslut till förmån för skrifvelseförslaget, och därför är det för mig så mycket större skäl att fortfarande stå fast vid hvad utskottet föreslagit, och får jag på de skäl, som jag i öfrigt nu tillåtit mig anföra, värdsamt, herr grefve och talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Åkerhielm: Efter de långa öfverläggningar, som i dag egt rum både angående detta och ett annat, nyss föredraget betänkande, skulle jag icke hafva uppträdt inför kammaren med en anhållan, att kammaren ville egna fortsatt uppmärksamhet åt hvad här vidare kunde sägas, om jag icke dertill funnit mig direkt uppmärad af det anförande från talarestolen, som representanten från Malmöhus län här afgifvit. Jag hade så mycket mer kunnat afhålla mig från att besvära kammaren med ett yttrande, som den siste talaren, själf ledamot i det sammansatta utskottet, så vidt jag kan förstå, noggrant upptagit till besvarande hvad mot utskottet i öfrigt bliifvit anmärkt. Hvad nu åter beträffar detta af herr Hallenborg anförda, att enligt hans tanke det af sammansatta stats- och bankoutskottet framställda förslaget till skrifvelse skulle stå på gränsen till det konstitutionelt-tillåtliga och medgifna, och hans såsom alltid i välvilliga ordalag affattade uppmaning till mig att icke göra mig saker till att icke alltid vilja häfda grundlagen, hvilket han godhetsfullt påstod att jag någon gång gjort med framgång, ber jag få anmärka, att jag icke föreställt mig, att det sammansatta utskottet i föreliggande fråga haft någon motionsrätt, eller att bankoutskottets deltagande i det sammansatta utskottet medfört *någon annan* motionsrätt än i fråga om *riksbanken*, utan jag har endast ansett, att skrifvelseförslag få framställas vare sig inom ständigt eller tillfälligt utskott, enär och allenast de hålla sig fullkomligt *inom ramen* af den väckta motionen. Jag kan icke föreställa mig annat än att, då utskottet för sin del ansett det riktigt och klokt att af motionärens förslag bryta udden, som låg i hans gamla, af herr Fränkel redan påpekade reservantuppfattning inom den ekonomiska komitén, att han ville vid sidan af nuvarande hypoteksbank och hypoteksföreningar inrätta nya föreningar, förfor utskottet fullkomligt klokt, och då utskottet tänkte sig, att den ifrågasatta hypotekskassan borde inrymmas *inom* de bestående hypoteksinrättningarna och således upptagas i dessa eller, såsom herr Hallenborg kallade det, bilda en ny rörelsegren af redan befintliga inrättningar, kan jag icke annat förstå, än att det sammansatta utskottet velat härigenom inskränka motionen i denna del men

icke gå utöfver dess syfte. Skälet till, att icke rubbning bör göras i hypoteksbankens och hypoteksinrättningarnas nuvarande organisation, är för den, som ömmar för den svenska krediten i utlandet, så påtaglig, att det näppeligen behöfver påpekas. Inrättandet af en ny hypoteksrörelse vid sidan af den, som består, är en våldsamt åtgärd. En begäran om utredning, under hvilka förhållanden och med hvilka jemkningar i formerna våra nuvarande hypoteksinrättningar skulle kunna upptaga en sådan rörelsegren som blifvit föreslagen, är något vida mindre våldsamt, måste, så vidt jag förstår, anses vara betydligt mindre långt gående än motionären gått, måste — stannande inom motionens ram — betraktas såsom en inskränkning af motionen.

Hvad utskottet i klämman vidare angifvit såsom vilkor och förutsättningar för att den ifrågavarande nya hypotekskassan må komma till stånd, nenligen bland annat möjligheten för hypoteksföreningarnas låntagare att, i mån af amortering af deras skulder till föreningarna, återfå belånade inteckningssäkerheter, är hemtadt ur åtskilliga af motionären i motiveringen till hans förslag framförda önskningsmål, hvilka den ärade talaren från Malmöhus län icke ansåg vara några af motionären framställda önskningsmål. För min del är jag verkligen icke rätt säker, att jag rätt förstod detta talarens yttrande. Visst är, att om det skulle påstås, att motionen kan läsas så, att detta icke skulle vara ett af motionären framställt önskningsmål, så läser det ännu mindre vara deras önskningsmål, hvilka haft befattning med saken men icke tagit fasta derpå. Om det emellertid vore möjligt, att de nuvarande låntagarna i hypoteksföreningarna, i mån af amorteringens fortgång, kunde återfå sina säkerheter, skulle det vara dem till stort gagn, då de i den nya, nu föreslagna hypotekskassan kunde få belåna dessa säkerheter mot bättre vilkor än nu är fallet. Det är just derfor att det icke med tillräcklig tydlighet är utredt, om sådan nu *kan* ske, som de missbelåtne, såsom herr Hallenborg kallar dem, finnas i landet. Härmed vill jag icke hafva sagt, att de missbelåtne hafva skäl för sig, eller att hypoteksbanken och föreningarna mer, än de gjort, kunnat gå låntagarnes önsknningar till mötes. Herr Hallenborg har rätt derutinnan, att hvad man än må göra, sällan läser man tillfredsställa en låntagare, men jag tror, att det är af stor vikt, att en sådan fråga och ett sådant förhållande blir snarligen utredt. Jag kommer här för ett ögonblick från den konstitutionella och in på den praktiska sidan af saken eller det för tillfället lämpliga. Jag har för min del varit med om en utredning i den form, som utskottet föreslagit. Om missbelåtenhet finnes specielt dermed att 1886 års komité ej kommit längre än den gjort, så är det af vikt, att man snarligen detta gör, och det läser då vara synnerligen lämpligt, om en sådan utredning sker i vederbörlig ordning, hvarvid vi äro vana, eller att Kongl. Maj:t tager frågan om hand. Den skriftvexling, som egde rum mellan hypoteksbankens styrelse och den förra komitén, torde kunna gifva upplysningar i många fall; muntliga förhandlingar hafva äfven kunnat belysa åtskilligt och bidragit till att frågan föreligger i en sådan utredning, som utskottet tänkt sig, men det torde knappast törnekas, att äfven om härtill kommer den diskussion, som i riksdagen förekommit, slut-

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.
(Forts.)*

Ifrågasatt resultatet af dessa förhandlingar och utredningar icke är att jemföra *inrättande af* med det, hvartill en af Kongl. Maj:t särskildt förordnad utredningskommission, eller hvad den må kallas, *kan* komma. Antingen man *en ny jordbrukshypotekskassa.* nu vill finna ett medel mot det onda, eller säger, att det onda icke förefinnes, eller att man ej har berättigade anspråk på att få det

(Forts.)

afhulpet, är det bäst att skaffa en fullständig utredning, och den fullständigaste är just den, som det sammansatta utskottet tänkt sig. För min del har jag varit med om utskottets beslut i den bästa afsigt, i förhoppning att man genom den föreslagna utredningen skulle komma till ett slut på förhållanden, öfver hvilka man klagat med skäl, och hvilka den ärade talaren från Malmöbus län medgif vara för honom, i egenskap af ordförande i hypoteksbankens styrelse, mycket väl bekanta.

Här framträder i utskottets förslag till skrivelse, utöfver hvad redan angifvits, en ytterligare afvikelse från det förslag, motionären framställt, och den består derutinnan, att utskottet ur motionen ej upptagit den af motionären angifna särskilda formen för de af honom tänkta nya förbindelserna. Utskottets motiv angifva, hvarför denna särskilda form icke upptagits. Man har trots sig kunna läsa sig till, att motionären upptagit denna form just för att icke eller endast för att icke komma i kollision med 5 § af det för hypoteksbanken gällande reglementet. Utskottet åter har tänkt sig, att den nya rörelsegrenen skulle stå under samma styrelse och samma kontroll som hypoteksbanken, och med mycken omsorg har utskottet aktat sig för att på något sätt göra intrång på hypoteksbankens genom gällande reglemente organiserade verksamhet. Utskottet, som icke kommit i denna kollision med hypoteksinrättningarna, har därför ur klämman borttagit hvarje ordande om länctypen. Man kan icke med skäl påstå, att detta skulle vara en utvidgning af hvad motionären föreslagit. För min del kan jag icke annat finna, än att utskottet ärfven härvid gått mindre långt än motionären, då det i detta fall icke yttrat sig om lämpligheten af den ena eller andra låneformen, utan öfverlemnadt bestämmandet af detta till den fullständiga utredning, som af Kongl. Maj:t kan åstadkommas.

Det är gifvet att, under sådana förhållanden som nu föreligga, någon tvekan kan hos en hvar uppstå, om våra svenska konstitutionella former, som just i fråga om begagnandet af motionsrätten äro synnerligt tränga, medgifva en reaktionsförändring i ett skrivelseförslag. Det är också naturligt att, på sätt herr Hallenborg antog, innan ett sådant förslag uppställdes, man skulle höra sig för hos de män inom riksdagen, hvars erfarenhet och omdöme i sådana fall äro och böra vara ledande. Utan att gå för långt, anser jag mig berättigad nämna, att *så har skett.* Att jag der vid lag för min del icke kom att vända mig till den man, som i många år deltagit i konstitutionsutskottets förhandlingar och till och med ledt dem, om han än icke vid denna riksdag gör det, kom sig deraf, att jag trodde honom möjligen *i sak* hafva en uppfattning af föreliggande fråga, som gjorde, att jag icke särskildt önskade fråga honom till rads angående formen.

Af hvad jag tillätit mig för kammaren vördsamt anföras framgår, att, så vidt jag förstår, icke någon fara föreligger, att det skulle

komma till strid om i vårt statsskick hittills brukliga former, ej heller att man skulle hafva gjort sig saker till något förbiseende, om det framställda förslaget till kammarens beslut fått passera oanmärkt. Vidare tror jag äfven, att utskottet varit så varsamt, som det bort vara, för att undvika ett rubbande af bestående institutioner. Utskottet har fasthållit den ståndpunkt, som af 1886 års komité för dess del framhölls. Det torde vidare ligga magt på, att frågan annorlunda än genom samma komités hvilande utlåtande bringas framåt; icke blott ur låntagarnes utan äfven ur de förmedlande hypoteksinstitutens synpunkt är detta af vigt. Den utredning, som under diskussionen, under skriftväxlingen mellan komitén och vederbörande styrelse och genom muntliga samtal vunnits, är icke fullkomligt lika tillfredsställande eller tillfyllestgörande som den utredning, hvilken sker i den ordning, motionären föreslagit, och utskottet tillåtit sig värdsamt för kammaren förorda. Det är ju möjligt att sådana hinder kunna möta som t. ex. att de ingångna äldre länctraktaterna genom sin bokstaf omöjliggöra det tillmötesgående, på hvilket anspråk ställts. Men det är icke nog med att säga detta, man måste också öfvertyga dem, som det handlar om, att så är förhållandet. Dessutom äro icke dessa hinder öofvervinneliga, ty statens mellankomst, som redan är antydt, kan väl ifrågasättas, och om betydliga intressen stå emot låntagarnes anspråk att under räntans fallande antingen återfå sina hypotek eller också få låna till lägre ränta, äro dessa anspråk dock i alla fall värda så mycket afseende, att det enligt min tanke icke vore billigt att sätta sig emot en utredning af förhållandena. Den lär åtminstone icke vara så mycket att frukta, att man behöfver med någon synnerlig skärpa uppträda deremot, och minst af allt behöfver man leta fram tvifvelsmål beträffande de konstitutionella formerna, tvifvelsmål, som lindrigast sagdt äro långsökta, och som jag lugnt öfverlemnar åt Riksdagen att bedöma.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Spånberg: För min del har jag blifvit förvånad deröfver att det väckt så mycket motstånd, att utskottet föreslagit en skrifvelse till regeringen om utredning i den föreliggande frågan. Det torde vara bekant, att ett stort, berättigadt missnöje råder bland våra jordbrukare, därför att hypotekslån icke kunna erhållas till lägre ränta än 5 å 6 procent, ehuru räntefoten å världsmarknaden sjunkit till $3\frac{1}{2}$ å 4 procent, äfvensom därför att den ränta som låntagarna nu erlägga icke kunnat nedsättas, ehuru flera af hypoteksbankens obligationslån blifvit konverterade. Skrifvelseförslaget afser dels utredning, om lindringar kunna åstadkommas åt nuvarande låntagare, och dels inrättandet af en ny länkekassa. Det var ju helt naturligt att det förslag, som hypoteksbankens styrelse förlidet år framlade om amorteringstidens förlängning, icke skulle möta sympatier hos den låntagande allmänheten, då räntan fortfarande skulle vara lika stor; detta förslag var tydligen en försämring i stället för en förbättring; men kunde det förenas med nedsättandet af räntefoten och rättigheten att återfå amorterade säkerhetshandlingar, så är jag öfvertygad om att förslaget skulle med tacksamhet mottagas. Utsträckes amor-

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.*
(Forts.)

Ifrågasatt inrättande af en ny jordbrukskassatekshypotekskassa. (Forts.)

teringstiden åt låntagarna till lika tid med den, som hypoteksbanken har å sina obligationslån, så bör en förändrad plan för kapitalräntornas amortering kunna uppgöras, och den inbesparing, som härvid sker, tillsammans med det ränteöfverskott, som nu erhålles, utgöra ett så stort belopp, att någon räntenedsättning borde kunna ega rum.

Jag biträder icke hypoteksbankens styrelses åsigt, att nya låntagare böra tvingas att bidraga, med oskäligt höga räntor, att inlösa de gamla låntagarnes förbindelser och därför betala ett högre pris än det, som nu gäller å penningmarknaden. Således böra efter min uppfattning åtgärder vidtagas för att tillgodose de jordegares behof af lån, som ännu icke blifvit klafbundna hos hypoteksinrättningarna, samt de som möjligen återfå tidigare belånade men amorterade in-teckningar enligt min förut uttalade önskan. För min del tror jag att det icke bör möta oöfvervinneliga svårigheter att i vår nuvarande hypoteksbank och hypoteksföreningar, från de hittills varande affärerna, inrätta skilda afdelningar, från hvilka lån kunde till nya delegare utlemnas mot $3\frac{1}{2}$ å 4 procent; dylika skilda afdelningar hafva ju inrättats i hypoteksföreningarna, då vår hypoteksbank bildades.

Då här är fråga om en behöflig utredning af hithörande förhållanden, så anser jag mig böra yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman:

Grefve Strömfelt: Så vidt jag fattade den siste ärade talaren rätt, var hans hufvudsakliga skäl mot den föreslagna skrivelsen en förutsättning, att ur den utredning, som der begäres, skulle framgå ett förslag, som han fruktar. Detta är enligt mitt förmenande att anticipera väl mycket och sålunda icke ett antagligt skäl.

Han sade, att denna fråga ligger redan på regeringens bord. Ja, nog har den kommit på regeringens bord, men jag vet icke, om den i sin helhet ligger qvar der eller om den, såsom man säger, är på väg till papperskorgen. Det är möjligt, att den ännu ligger på regeringens bord; men i sådant fall tror jag icke, att en anhållan, att regeringen ville med det snaraste upptaga den till pröfning, kan af regeringen ses med oblida ögon.

I sak skall jag icke yttra mig, ty jag anser det vara att gå en möjlig utredning i förväg. Om jag å ena sidan icke hyser synnerligen stora förhoppningar att utur den begärda utredningen det mål, man med densamma önskat, skall vinnas, får jag å andra sidan med den ärade ordföranden i hypoteksbanken instämma deri, att mycket missnöje råder öfver det bestående. Jag kan till och med tillägga, att i vissa landsändar blåser half storm. När man vet detta, när man, såsom han, erkänner detta, och när under hvart och ett af de sista åren motioner i ungefär enahanda syfte som den föredragna framkommit, tror jag tiden vara inne att vidtaga någon åtgärd för att lugna sinnen.

Den ärade reservanten och komitéledamoten här midt emot upp-lyste, att den ränta, som delegarne i de svenska hypoteksföreningarna betalade vid en viss tid, var icke synnerligt högre, än hvad utländska hypoteksdelegare fingo betala. Han angaf detta senare till $4\frac{1}{7}$, $4\frac{1}{4}$,

$4\frac{1}{3}$ och högst $4\frac{1}{2}$ procent, men han nämnde icke den ränta med förvaltningsbidrag, som de svenska delegarne vid samma tidpunkt ålåg att betala, eller $5\frac{1}{4}$ procent. För en räntetagare har en skillnad mellan $4\frac{1}{4}$ och $5\frac{1}{4}$ må hända icke så mycket att betyda, men jag försäkrar, att för en räntegifvare, i synnerhet då han under hela den tid, han har lån i hypoteksförening, måste betala denna ränta å hela primitiva lånebeloppet, är skillnaden ganska känbar.

Jag har svårt att fatta, hvarför hypoteksbankens och hypoteksföreningarnas styresmän och representanter inom riksdagen skola så energiskt motsätta sig den utredning, som med skrivelsen afses. Ordföranden i hypoteksbanken har ju sjelf erkänt, att missnöje råder. Jag tror det i allmänhet vara ganska vädligt att, när redan half storm blåser, skota till seglen, ty då kan det lätt inträffa, att vid nästa stormil slingrar skutan styrmannen ur hand.

Om denna skrivelse skulle bifallas, och om ur utredningen skulle utgå, att något af de uttryckta önskningsmålen kunde vinnas, har ju utredningen varit till gagn. Om å andra sidan ur utredningen skulle framgå, att intet af de uttryckta önskningsmålen kan vinnas, har ändock klarhet vunnits i ett för dunkelt ansedt förhållande, och då har utredningen äfven varit till gagn.

När man ser frågan ur dessa synpunkter, förstår jag icke, att man skall så ifrigt motarbeta skrivelsen med begäran om utredning, ty ur denna utredning kan framgå för dem, som hysa oro, att denna oro är oberättigad. Men icke framgår detta deraf, att styrelsemännen, representanter inom riksdagen, förklara, att allt är väl bestäldt, under det låntagare, äfven här representerade, säga att så *icke* är och önska få utredning härom från fullt opartiskt håll.

På grund af hvad jag sagt får jag tillstyrka skrivelsen, ehuru jag slutar, som jag började, med att uttala den åsigt, att det synes mig icke vara stor förhoppning att vinna de ändringar i sak, som med utredningen afses, men väl kunna derigenom lugn och förtroende återställas.

Friherre Åkerhielm: Jag har begärt ordet blott med anledning af den ärade talarens på östgötabanken anförande, som hade ordet näst före grefve Strömfelt, icke i förhoppning om att ens i minsta mån kunna rubba det starka intryck, hvars som vanligt alltid skarpa bevisföring gjort på kammaren, utan för att motsäga, hvad jag för min del icke funnit vara en fullt segerrik bevisning.

Löftet om, att hypoteksbanken genom framtida lyckliga konverteringar skulle kunna nedsätta räntan för hypoteksbankens låntagare, och att således den oro och det missnöje, som för närvarande förefinnes, skulle afhjelpas eller åtminstone lagnas, detta löfte betyder icke synnerligen mycket, om man ser till, huru lång tid man skulle få vänta på dess infriande, ty långa kontrakt binda hypoteksbanken, och detta torde icke vara den ärade talaren på östgötabanken okänt. Vi hafva att emotse en tidrymd af omkring 8, 10, 12 ja 15 år, innan vi komma i åtnjutande af »dessa lyckliga konverteringar» — om de lyckas! Under sådana förhållanden tror jag icke, att vi genom att diskutera nu föreliggande fråga eller genom att af Kongl. Maj:t begära en utredning af hvad som föreligger redan på grund af 1886 års

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.
(Forts.)*

Ifrågasatt komitébetänkande, skulle på minsta vis kunna inverka på den ut-
inväntande af ländske långifvare, som 8, 10, 12 å 15 år härefter skulle framträda
en ny jord- på penningmarknaden. Jag tror icke att vi redan nu behöfva måla
brukshypo- ut den herrn så svart på väggen. Beslutes en utredning, så kommer
tekskassa. äfven en utredning att förebringas så fullständigt, att man kan våga
 (Forts.) skälen för och emot till den vigt de böra ega. Dertill lemnar ej en
 diskussion som den nu pågående nog material. Jag är för min del
 öfvertygad om, att man genom ett bifall till det föreliggande förslaget
 icke på minsta vis berör landets eller hypoteksbankens kredit på den
 utländska marknaden för den tid, hvarom fråga är, eller vållar några
 vanskligheter för de konverterings lyckliga afslutande, som hägra i
 en jemförelsevis aflägsen framtid.

Herr statsrådet friherre von Essen: Jag har med största intresse
 åhört den intressanta diskussion, som rört sig om detta viktiga ämne,
 och jag hade icke tänkt deltaga i densamma, då jag, i fall man be-
 sluter sig för att begära en utredning, kommer att få taga befattning
 med frågan och icke bör binda mig genom något yttrande för närvarande.

Redan för länge sedan, då jag såsom komitéledamot deltog i
 öfverläggningarna härom, och nu, sedan jag i Konungens rådkam-
 mare tagit befattning med frågan, har densamma varit föremål för
 mitt öfvertänkande.

Hvad som gifvit mig anledning att begära ordet har varit den
 framställning, som från en talare blifvit gjord, äfvensom ett yttrande
 af ordföranden i hypoteksbanken, som ansåg det vara önskligt att få
 uttala sin förväning öfver, att Kongl. Maj:t ännu icke framlagt någon
 förnyad framställning rörande en förlängning af amorteringstiden till
 62¹/₂ år, och derom ber jag nu att få yttra några ord.

Riksdagen beslöt i föl att icke upptaga samma förslag, der-
 igenom att Andra Kammaren afslog detsamma med, om jag minnes
 rätt, en majoritet af 142 röster mot 50. Under sådana förhållanden,
 och då icke några nya omständigheter hafva tillkommit, har det varit
 klart att Kongl. Maj:ts regering skulle finna sig tveksam, huru vida
 det skulle vara skäl att nu å nyo framlägga samma sak för Riks-
 dagen. Väl har det sagts, att det numera skulle kunna upplysas,
 och att det äfven upplysts i en framställning till Kongl. Maj:t, att
 det skulle vara fakultativt eller beroende på hvar och en själf att
 ingå på en förlängning af amorteringstiden eller icke. Detta var icke
 upplyst i den förra året gjorda framställningen, men under diskus-
 sionen inom riksdagen framkom denna upplysning, utan att den dock
 föranledde till något gynsamare behandlingssätt af saken. Emellertid,
 skälet, hvarför Riksdagen icke fått denna framställning från Kongl.
 Maj:t, vill jag förklara helt enkelt vara den, att det har synt, att
 den fråga, som här så mycket diskuterats, eller frågan om återfäendet
 af inteckningarna, såsom ekonomiska komitén föreslagit, vore af be-
 skaffenhet att böra i sammanhang med frågan i sin helhet behandlas.
 Såsom af diskussionen framgår, är detta en mycket svårlöst fråga.
 Derfor kan den ej heller ännu anses blifvit fullständigt utredd, om
 ej genom antagandet af ett dylikt förslag, såsom här framhållits,
 några intressen möjligen kunna blifva læderade.

Hvad åter beträffar den andra delen af utskottets förslag, nemligen om den särskilda afdelning af hypoteksbanken, som ifrågasättes för att bereda lån åt nya delegare, har denna fråga inför den ekonomiska komitén fått sin lösning så till vida, som komitén ausett sig icke kunna tillstyrka densamma. Emellertid vill jag, såsom jag nys nämnde, icke ingå i denna frågas sakliga del, då den nästan synes mig ännu svårlöstare än den andra, och huru vida den kan vinna framgång, synes mig vara ännu mera omtvistadt. Jag vill icke motsätta mig hvad kammaren i denna fråga beslutar, men säkert är, att förutnämnda frågor icke skola undgå att blifva af Kongl. Maj:t noggrant pröfvade, vare sig en skrifvelse från Riksdagen kommer eller icke.

*Ifrågasatt
inrättande af
en ny jord-
brukshypo-
tekskassa.
(Forts.)*

Herr Ekman:

I detta anförande instämde friherre *Klinckowström*.

Herr Reuterswärd: Den siste ärade talaren åberopade hvad herr finansministern yttrat. Jag skall bedja att få påpeka, att, utom hvad här återupptagits, herr finansministern äfven yttrade, att han ingalunda hade något emot, att en dylik skrifvelse kom till Kongl. Maj:t, och på denna grund anhåller jag att kammaren ville bifalla den föreslagna skrifvelsen.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr greffen och talmannen enligt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna moment hemställt och sedan på afslag derå, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och bankoutskottet hemställt beträffande mom. a) i sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets ifrågavarande hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51;
Nej—53.

Mom. b).

Friherre Åkerhielm: Efter det beslut kammarens flertal nyss fattat i fråga om punkten *a*, lärer icke skäl förefinnas att besluta något annat i afseende å nu föredragna punkten *b*, hvarför jag af aktning för flertalet hemställer, att kammaren jemväl i afseende å densamma måtte fatta beslut om afslag.

Efter härmed slutad öfverläggning afslog kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemstält.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 23 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 33, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägheter.

Utskottets hemställan bifölls.

*Landstings-
skatt för
jordbruks-
fastighet, för
hvilken bevill-
ning icke er-
lägges.* Föredrogs å nyo lagutskottets den 23 och 27 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 34, i anledning af väckt motion om ändring af § 47 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Herr Bergström: En med förevarande motion lika lydande var föremål för Riksdagens handläggning vid sistlidna års riksmöte. Den var då såsom nu tillstyrkt af lagutskottet, men blef af denna kammare afslagen. Jag yrkar att kammaren, i öfverenstämmelse med sitt vid senaste riksdag fattade beslut, äfven nu ville afslå ifrågavarande motion och anhåller att med några ord få motivera detta yrkande.

Det är ju af alla erkänt, att den högsta ledande grundsatsen vid all lagstiftning angående beskattning bör vara den, att hvars och ens skatt lämpas efter hans förmåga att bära den. Af denna grundsats åter följer såsom ett korollarium att den, som icke alls har någon förmåga att bära skatt, icke heller skall betala sådan. Af humanitets-hänsyn har ock lagstiftaren i den allmänna bevillningsstadgan föreskrifvit, att ett visst inkomstbelopp, hvilket man kallar existensminimum, skall vara fritt från bevillning.

Efter uttalande af dessa allmänna grundsatser öfvergår jag till ämnet.

Det är här fråga om den s. k. landstingsskatten. Sådant förhållandet nu är, betala arrendatorerna af kronans domäner icke landstingsskatt, så framt de icke äro uppskattade till inkomst af sitt arrende. Finnas de icke hafva sådan inkomst, undgå de helt och hållet att erlagga landstingsskatt. För sjelfva domänerna erlägges icke heller landstingsskatt, derför att de äro befriade från bevillning. Kronan betalar nemligen för sina fastigheter icke skatt eller bevillning till sig sjelf.

Nu är det så, att man hvad angår domänarrendatorernas deltagande i landstingsskatt vill uppoffra ofvan omnämnda rigtiga grund-^{Landstings-}sats endast för att åstadkomma en abstrakt och formel likhet med ^{skatt för jord-}beskattningen inom kommunen. Der kan det hafva någon betydelse, ^{bruksfastig-}att arrendatorer af kronans jordbruksfastigheter utgöra kommunalskatt ^{het, för hvil-}för desamma, och därför bjuder också gällande kommunallag, att arren- ^{ken bevilning}dator af sådan fastighet skall erlägga kommunalutskylder i förhål- ^{icke erlägges.}lande till det belopp, som, derest bevilning för fastigheten enligt be-
villingssadgan skulle utgå, finnes på grund af taxeringsvärdet svara mot sådan bevilning. Att utsträcka denna bestämmelse till den stora kommunen, länet eller landstingsområdet, derför finnes efter mitt förmenande intet skäl. Utskottet säger visserligen att, ehuru arrendatorerna af ifrågakvarande egendomar skulle få sig ålagda afgifter, från hvilka de förut åtnjutit befrielse, landstingsskatten dock i allmänhet icke torde vara af den betydenhet, att nämnda förhållande borde väcka någon betänklighet mot den föreslagna ändringen; men, är skatten af ingen betydenhet för de blifvande skattdragarne, måste det vara af ännu mindre betydenhet för den stora landstingskommunen att komma i åtnjutande af de ifrågasatta nya skattebidragen. Vid sådant förhållande finner jag icke skäl att vidtaga den föreslagna förändringen, endast för att vinna en formel likhet i grunderna för utgörande af landstingsskatt och kommunalutskylder.

Det är på dessa grunder och under återopande af kammarens vid förra riksdagen fattade beslut, som jag nu anhåller om afslag å utskottets hemställan.

Herr Hasselrot: Det är alldeles, riktigt, såsom lagutskottets ärade ordförande nyss sade, att kammaren i fjol afslög en motion af samma beskaffenhet som den nu föreliggande, men kammaren var dock vid detta tillfälle icke synnerligt talrikt representerad, och skilnaden i röstetal vid voteringen var mycket obetydlig. Af olika mening i denna fråga med lagutskottets ordförande, skall jag bedja att nu få yttra några ord till försvar för utskottets förslag.

Af helt naturliga skäl upptager staten icke skatt i form af bevilning af sina egna fastigheter, men likaså naturligt är, att kommunalutskylder, beräknade efter dessa fastigheters värde i förhållande till bevilningsvärdet af andra fastigheter, erläggas af innehafvarne utaf kronans fastigheter till kommunerna i de olika orterna. Orättvisan skulle nemligen vara alldeles för påtaglig, om innehafvarne af statens fastigheter icke skulle bidra till utgifterna i de kommuner, inom hvilka egendomarne äro belägna. Alldeles samma skäl och grunder kunna och böra enligt min mening återopas, för att innehafvarne af statens domäner skola deltaga i den skatt, som utgår till den större kommunen, landstinget; och jag tror icke, att man behöfver hysa några betänkligheter i detta afseende.

Jag tillåter mig särskildt påpeka den orättvisa, som ligger deri, att en innehafvare af sådan statsegendom såsom röstberättigad inom kommunen deltagar i väljandet af landstingsman och kan väljas till sådan, men är befriad från att deltaga i de utgifter, som landstinget

Landstingsbeslut, så vida han icke särskildt fått sig påförd bevilning för in-
skattförjordkomst af sitt arrende.

Förslaget afser helt enkelt att i billighetens och rättvisans in-
het, för hvil-
ken bevilning
resse åstadkomma öfverensstämmelse mellan landstings- och kommu-
nalbeskattningen, och jag tillåter mig därför hemställa om bifall till
(Forts.) utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Den förste värde talaren uttalade den
uppfattning, att han ansåg att här i landet gjorde sig gällande den
grundsats, att en hvar skulle beskattas efter den förmåga han egde
att utgöra skatten. Det kan nog så vara, att den ärade talaren hyser
denna uppfattning, men jag hemställer, huru vida en sådan grundsats
också verkligen tillämpas. En jordegare kan ju hafva en jordegendom
värd 100,000 kronor, men på hvilken han har skuld till samma be-
lopp. Jag hemställer i hvad mån denne egendomsegare har förmåga
att betala skatt för 100,000 kronor, oaktadt staten tager ut skatt af
honom för denna summa. Denne man har ju ingenting alls, ehuru
han faktiskt får betala skatt för 100,000 kronor. Om detta nu gäller
den ene jordegaren, så bör det väl också gälla den andre. Gäller
detta för den, som arrenderar jordegendom af enskild person, hvarför
skall icke den som arrenderar kronoegendom erlægga samma skatt?

Samme värde talare yttrade, att en sådan kronoarrendator skulle
icke erlægga bevilning till staten, emedan det vore detsamma som
att taga med ena handen och gifva med den andra. Här är ju icke
fråga om staten utan att gifva till kommunen och, då man åtnjutit
alla fördelar af landstinget, såsom att begagna sig af sjukvården m.
m., hvarför skall man då icke skatta till dess behof? Så snart det
är fråga om skattelindring, vare sig i stort eller smått, biträder jag
alltid den åsigt, som utgår från principen af skattejemkning. Och
då utskottets beslut går i den riktningen, anhåller jag om bifall till
detsamma.

Herr Wallenius: Då jag är af den åsigten, att det begås en stor
orättvisa emot den stora kommunen landstinget, om en mängd fastig-
hetsinnehafvare undandraga sig eller befrias från den skatt, som andra
fastighetsinnehafvare få erlægga till landstingsskatt, har jag velat yttra
några ord i denna fråga.

En arrendator eller innehafvare af kronans egendom röstar ju
till landstingsman samt väljes till landstingsman och eger sålunda
talan inom landstingskommunen, der han kan bidra till att pålägga
skatter. Hvarför skall han icke då också deltaga i de onera eller
utgifter, som han inom landstinget kan besluta? Han har naturligtvis
nytta af allt, som inom landstingskommunen beslutes till dess gagn
och nytta, såsom af sjukvården, af de jernvägar, hvartill landstinget
lemnar bidrag, af de landsvägar och kommunikationsanstalter, som
af landstinget erhålla understöd, o. s. v.; hvarför skall han då vara
befriad från alla bidrag dertill?

Jag tycker att här föreligger en så uppenbar orättvisa, att man
behöfver icke fundera mycket på att söka undanrödja densamma, och
yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Såsom ett par föregående talare redan erinrat, *Landstings-* förevar denna fråga till behandling redan vid förra riksdagen. Lag-*skatt för jord-* utskottet hade då, likasom nu, tillstyrkt bifall till den motion, som då *bruksfastig-* var afgifven af samme motionär, hvilken vid denna riksdag väckt *het, för hvil-* förslag i ämnet. Denna lagutskottets hemställan bifölls utan votering *ken bevilning* af Andra Kammaren, men afslogs i denna kammare på yrkande af *icke erlägges.* mig, som då reserverat mig mot utskottets betänkande. (Forts.)

Det bör dock erkännas, att motionen afslogs med endast 47 röster mot 39, och med afseende härpå kan man ju finna lätt förklarligt, att motionären återupptagit sitt förslag vid denna riksdag. Jag skulle till och med hafva velat säga, att han dertill varit pliktig, så vida här varit fråga om något stort praktiskt intresse eller att gifva helgd åt tillämpningen af någon stor grundsats, men intetdera af detta är fallet. Jag tillät mig förra riksdagen, då jag hade ordet i denna fråga, fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att genom uttaxerande af 10 öre per bevilningskrona i landstingsskatt, hvilket ju kan anses vara en medelsiffra för landet i dess helhet, skulle den beskattning, man på föreslagna sättet komme att uttaga af kronans arrendatorer i Östergötlands län, som af alla rikets län har de flesta kronoegendomarne, uppgå till omkring 200 å 300 kronor. Jag hemställer, huru vida man vid sådant förhållande kan säga, att landstingskommunen lider någon stor och upprörande orättvisa genom att man icke ärligen uttager skatt på nu föreslaget sätt, i stället för att endast taga skatt af kronoegendomarne, då de verkligen gifva inkomst.

Hvad grundsatsen angår, är det så långt ifrån att man genom det framställda förslaget skulle gifva helgd åt en riktig grundsats, att man tvärt om bryter mot en sådan, ty, såsom ordföranden i lagutskottet nyss anförde, är hufvudprincipen den att kommunalbeskattning skall utgå, då det finnes en verklig inkomst att beskatta, men eljest icke. Om en arrendator anses hafva inkomst af sitt arrende, uppföres han ju till inkomstbevilning och får på grund deraf också betala landstingsskatt.

Nu vill man att en kronoarrendator skall erlägga en, om jag så får säga, medeltalsbevilning i alla händelser efter fastighetstaxeringsvärdet. Det är dock enligt min tanke riktigare att så väl inom den lilla som den stora kommunen följa den grundsats, som är hufvudregeln för all beskattning.

Anledningen, hvarför man i de mindre landtkommunerna måst göra undantag, har jag redan vid förliden riksdag antydtt. Den är naturligtvis, att det skulle verka till en menlig rubbning i de små kommunernas förvaltning, om de icke kunde beräkna ungefärligen samma belopp för hvart år, och, hvad som är ännu viktigare, att arrendatorerna skulle berövas sin kommunala rösträtt, om de icke ärligen finge betala skatt.

Nu har man talat om, att arrendatorerna borde äläggas betala årlig skatt dertför, att de äro valbara till landstingsmän och kunna utöfva rösträtt i landstinget. Men om det nu verkligen är olämpligt att de skola äläggas skatta, äfven om de ej hafva någon inkomst, kan jag ej finna att den åberopade omständigheten kan tillerkännas betydelse.

*Landstings-
skatt för jord-
bruksfastig-
het, för hvil-
ken bevilning
icke erlägges.* En talare har framhållit att de finnas, som hafva sina egendomar skuldsatta till belopp motsvarande hela bevillningstaxeringsvärdet, och få ändå betala sin fastighetsskatt. Om man nu är i ett fall nödsakad tillgripa en sådan nödfallsutväg, kan det väl icke vara skäl ytterligare utsträcka densamma tillämpning.

(Forts.)

Jag skall vidare tillåta mig fästa uppmärksamheten på ännu ett skäl mot bifall till motionen. Ett sådant bifall skulle nemligen i ganska väsentlig mån försvåra debiteringen af landstingsskatterna. Häradsskrifvaren har nu dervid endast att följa taxeringslängderna, och när han tillämpar bevillningen, utför han skatten efter som den är bestämd i vissa ören för hvarje bevillningskrona. Skulle detta förslag gå igenom, måste han icke allenast begagna taxeringslängderna utan derjemte slå upp i den särskilda längd, som innehåller de kronans fastigheter åsatta värden, för att derefter verkställa debiteringen, och skulle då arrendator för det året fått sig påford bevillning för inkomst af sitt arrende, måste häradsskrifvaren särskildt komma i häg, att den får ej vid landstingsskattens åsättande tagas i beräkning, utan att han får gå till den särskilda längden. En hvar, som sett en uppbördsbok, torde inse att man ej onödigtvis bör öka besväret med debiteringen. Jag är ej den, som vill att landsstatstjenstemännen skola undandra sig besvär, som skäligen kunna af dem fordras för att gå allmänhetens önskingar till mötes, men att deras besvär skola ökas derigenom, att man bryter mot en sund beskattningsprincip, kan jag ej vara med om.

Hvad redaktionen beträffar, har jag verkligen icke haft tid att åt den egna så stor uppmärksamhet, att jag derom vågar bestämdt yttra mig; men jag tror dock att den ej är alldeles så, som den borde vara. Man har uteslutit sista punkten i mom. 2 af 47 § uti gällande förordning angående landsting, hvarför jag ej kan finna den föreslagna lydelsen tillfredsställande.

På alla dessa skäl yrkar jag afslag å motionen och utskottets hemställan.

Herr von Baumgarten: Ehuru jag icke kunnat deltaga i denna frågas behandling inom utskottet, hvilket jag dock gjorde vid förra riksdagen, då jag yrkade bifall till densamma, ber jag att med några ord få angifva de skäl, som då föranledde mitt votum.

Visserligen har af ett par föregående talare framhållits, att frågan i sig sjelf ej är af någon större betydelse. Men man har dock ansett det ligga en viss rättvisa deruti, att då kronans arrendatorer i de mindre kommunerna äro skyldiga betala kommunalskatt, borde dem äläggas enahanda skyldighet till de större kommunerna eller landstingen, helst de sjelfva äro valbara till landstinget och draga fördel af de många institutioner, som af detsamma underhållas, såsom kommunikationer, sjukvårdsanstalter m. m.

En talare har använt, att åtskilliga arrendatorer erlägga denna skatt i form af bevillning för inkomst, men det gäller blott om de större arrendatorerna, hvilkas arrendeinkomster uppgå till så stort belopp, att de därför äro bevillningsskyldige.

Vidare är denna bevillning beroende af bevillningsberedningens

och taxeringskomiténs mången gång ganska godtyckliga uppskattning af en arrendators inkomst, hvilken ofta upptages till samma belopp som arrendesumman, ett sätt för uppskattning, som i synnerhet under sådana år, då arrendet icke lemnar någon inkomst, måtte anses mycket oegentligt. *Landstings- skatt för jordbruksfastighet, för hvilken bevilning icke erlägges.*

Nu har man tänkt sig att alla arrendatorer i detta hänsende skulle blifva likställda med öfrige jordbrukare samt erlägga skatt efter samna princip, d. v. s. efter uppskattade fastighetsvärdet. Enligt hvad en ärad talare från Skaraborgs län nyss upplyst gör det så litet, att en tioöresbevilning för till exempel samtliga kronodomäner i Östergötlands län skulle uppgå till endast 200 å 300 kronor. Derutaf framgår huru obetydlig saken i sig själf är. Det är också uteslutande ur rättvisans och billighetens synpunkt samt för att undanröjda en ständigt återkommande anledning till missbelåtenhet med rådande godtycke, som förslaget framkommit. Mot förslagets formulering tror jag ej att man behöfver hysa några betänkligheter, såsom den föregående talaren lät förstå, ty det är affattadt i full öfverensstämmelse med hvad som för kommunalutskylder i öfrigt finnes stadgadt, och det lär ej finnas någon i landstinget, som icke förstår hvad bevilning af inkomst vill säga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hasselrot: Endast ett par ord med anledning af ett yttrande utaf den ärade talaren från Skaraborgs län. Jag medgifver att debiteringen möjligen kan komma att medföra åtskilligt besvär för landtstatstjenstemännen, men, såsom nämnde talare också sade, bör detta ej utgöra något skäl att ej antaga förslaget, om det eljest är baserat på sunda beskattningsprinciper, och derpå hänger frågan.

Den ärade talaren bestred att ifrågavarande förändring skulle vara förenlig med den beskattningsgrund som nu vore gällande, eller skattens bestämmande efter den skattskyldiges inkomst, men jag vågar påstå att denna uppfattning ej är fullt riktig. Såsom vi veta, utgör visserligen inkomsten en grund för beskattningen, men dessutom och jemnsides dermed är fastighets taxeringsvärde en sådan grund. Då här är fråga om att för fastigheter af visst slag ålägga samma beskattning, som gäller för alla andra slag af fastigheter, och att befria vissa fastighetsinnehafvare från afgifter, som andra sluppit utgöra, nemligen beskattning för inkomst, synes detta vara att tillämpa en fullkomlig sund och riktig princip, nemligen att i beskattningshänseende, såvidt möjligt är likställa innehafvare af alla slags fastigheter.

En annan sak vore, om man för all fastighet bestämde skattskyldigheten efter inkomsten. Men då vi väl sent, om ens någon sin komma in på ett, efter min åsigt, så lyckligt system, tror jag att vi nu göra rättast uti att beträda den väg, som lagutskottet här föreslagit.

Herr Bergström: Den talare, hvilken i likhet med mig yrkat afslag å lagutskottets betänkande, antydde i korthet, att redaktionen

Landstings- af utskottets författningsförslag icke vore mönstergill, men han utskatt för jordbruk fastighet, för hvilken bevilning icke erlägges. förde icke vidare sin anmärkning. I detta afseende skall jag tillåta mig att supplera hans fördrag.

Förordningen om landsting innehåller i 47 § 2 mom. reglerna huru de af landsting till uttaxering beslutade afgifter skola på samtliga skattskyldige med afseende å blifvande debitering fördelas. Der säges: »den summa, som af landstinget blifvit till uttaxering bestämd, jemföres med hela det från länet till statsverket utgående bevillningsbelopp, enligt art. II bevillningsstadgan, då sig visar huru många öre riksmünt i landstingsskatt belöpa sig på hvarje riksdalers bevilling. Bråk af öretal bör till helt öre höjas».

(Forts.)

I det nu föreliggande förslaget är denna bestämmelse utan uppgifven anledning alldeles utesluten. Möjligen har denna uteslutning föranledts af sig företeende redaktionella svårigheter. Men det borde ej hafva mött oöfvervinneliga hinder att med bibehållande af berörda nyttiga regel sätta in i förordningen det stadgande, som här föreslagits. Nu saknas der den viktiga bestämmelsen, att bråktal af alla ej få utdebiteras. Detta är enligt min tanke en så väsentlig brist i förslaget, att det torde föranleda dertill, att, om det också nu af riksdagen antages, det ej kommer att vinna fastställelse.

På dessa skäl vidhåller jag mitt yrkande, att kammararen ville, i öfverensstämmelse med dess beslut vid förra riksdagen, afslå motionen.

Herr Hasselrot: Personligen träffas jag icke af den anmärkning, den ärade lagutskottsordföranden gjort mot redaktionen, enär jag, såsom af betänkandet synes, icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Jag tror emellertid att den framställda anmärkningen icke är af den vikt, att man derför behöfver afslå förslaget, om man i öfrigt anser detsamma riktigt. I 48 § förekomma så fullständiga bestämmelser i afseende på beräkningen af landstingsskatten, att jag icke kan föreställa mig, att den minsta tvekan härom kan uppstå.

Att det ej lemnas någon föreskrift, huru bråkdelar af ören skola beräknas, må vara en brist i förslaget. Dock vill jag minnas, att det finnes en allmän bestämmelse, som föreskrifver att bråkdela af öre som uppgår till ett halft öre eller derutöfver skall beräknas såsom helt öre, samt att bråkdela af öre, som ej uppgår till ett halft öre skall bortfalla. Skulle jag härutinnan misstaga mig, kan dock genom denna brist hos förslaget icke någon väsentlig olägenhet uppstå, och tror jag ej att man behöfver hysa någon egentlig fruktan i detta afseende.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr greffen och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Hasselrot* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets berörda hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;
Nej—38.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Christenson* under femton dagar från den 2 nästinstundande april.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena sättas främst de, som denna dag bordlagts första gången, samt sist de ärenden, hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åskildes kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
